

Ба 239 425

ФРАНЦІШАК АЛЯХНОВІЧ.

Д Р Ы Г В А

239 425

71

ФРАНЦШАК АЛЯХНОВІЧ.

1964 г.

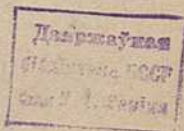
ДРЫГВА

ДРАМАТЫЧНЫ ЭСКІЗ У 6-ёх АБРАЗОХ

3 партрэтам аўтора.

Выдавецтва Белар. Час. Рады.

ВІЛЬНЯ. 1925.

Друкарня „Lux”, вул. Жэлігоўскага, 1.

10. 03. 2010

АСОБЫ:

Манька, маладая прыгожая вясковая дзяўчына,
нядаўна прышчэпленая на гарадзкі грунт.

Юлька, яе сястра, пазнаўшая ўжо ўвесь рэ-
старанна-вулічны бруд і засмакаваўшая ў ім.

Міхалка, малады хлапец, студэнт.

Сьцяпан, яго прыяцель.

Лякдугна, стары студэнт, бязвольны п'яніца.

Гаспадыня рэстарану.

Галубоўскі, музыка-гарманісты, быўшы ма-
ленечкі «чыноўнік», безнадзейны п'яніца.

Грышка, тутэйшы «апах».

Тадорка, хлапец з шавецкай майстроўні.

Кэльніэр.

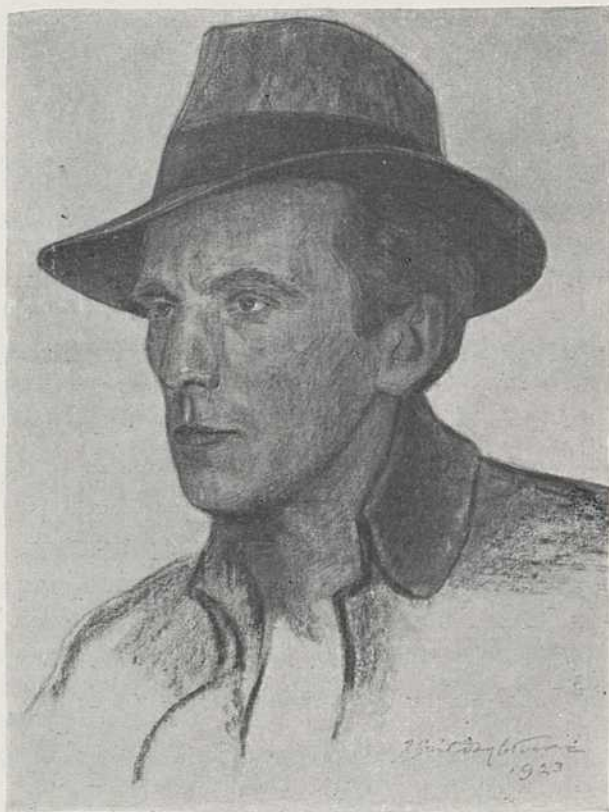
Госьць I.

Госьць II.

Іншыя госьці. Музыкі.

Рис. А. Медзыблоцкага.

Беларусь

I.

На аднэй з вулачкаў Вільні невялічкі пролетарскі рэстаран, сьмярдзючы і брудны, як гэтыя вулачкі несканалізаванага гораду, пануры, як душы людзей, страціўшых надзею лепшай будучыні.

У першым пакоі шафа з півам, буфэт з растаўленымі на ім закускамі, абітыя клеёнкай столікі, крэслы, на сьценах алькогольныя рэкламы-малюнкi. На сцэне **Гаспадыня** (за буфэтам), **Грышка** (пры адным са столікаў) і інш. госьці.

Праз адчыненыя дзьверы відаць другі пакой, дзе сядзіць **Лякдугна** з **Галубоўскім**, які грае на гармоніку і пяс:

І пянёндуф ня хцяла, ня хцяла, ня хцяла,
А па дзбанка плакала, а па дзбанка плакала:
Мой зялёны дзбан, дзбан,
Цо го розьбіл тэн пан.
Ціхо, дзяўчына, ня плач, ня плач,
Я за дзбанка заплаца, я за дзбанка заплаца,
Я мільёны ці дам
За зялёны тэн дзбан.

Як заслона адчынілася праз нейкі час яшчэ чутно рэстаранны гоман і п'яньне **Галубоўскага**, пасяля дзьверы ад вуліцы адчыняюцца і ўваходзіць **Сьцяпан**.

Сьцяпан (*у дзвярках клічучы каіосьці з вуліцы*). Хадзі! яшчэ рана! Хадзі, кажу табе, што не пашкадуеш!... Ну, зайдзем на адну мінюту, вып'ем сабе па бутэльцы піва і пойдзем дамоў... Ты толькі хадзі, паглядзі...

Міхалка (*уваходзячы*). Ня хочацца мне ўжо ані піва, а нічагусенькі! Змарыўся я, спаць хочацца...

Сьцяпан. Дык хадзі, кажу, на мамэнцік... Пабачыш толькі—і здзівішся... (*Да Га-*

спадыні). Добры вечар, пані! (*Да Міхалкі*). Ну, што, дзе сядзем? можа тутака? (*сядаюць ля стала*). Ну, што будзем піць?

Міхалка (*слабавольна ўсьмяхаючыся*). Ах, што ты, далібог, са мной робіш! Галава ад учарашняга яшчэ не ў парадку, а мы сягонья п'ём ды п'ём...

Сьцяпан. Нічога! апошні дзень, міленькі, а заўтра — новае жыццё!

Міхалка (*іронічна*). Ах, ведаю я гэта «новае жыццё»!...

Сьцяпан. Не!... заўтра будзем цвярозымі людзьмі, а сёняшні дзень трэба кончыць тут, з Манькай... Эх, пабачыш, якая дзяўчына!... Не дзяўчына — а кветка, васілёк! (*Да Гаспадыні*). Панечка! дайце нам... ведаеце?... маю порцыю...

Міхалка. Бачу, што цябе тут добра знаюць... Скуль-жа яна?

Сьцяпан. Нядаўна прыехала з вёскі... Сьвежанькая, чырвоненькая — яблычка райскае! А гэткая наіўненькая, сінявокая — васілёчак, кажу табе. Як гляджу на яе, здаецца, чую гоман каласістага жыта, пах палёў зялёных... Э, што казаць шмат!... сам пабачыш... (*Да Гаспадыні*). Пані! дзе-ж Маня?

Гаспадыня. Зараз прыйдзе, пайшла ў другі пакой...

Міхалка (*сьмяецца*). Ты — поэт! Хэ-хэ-хэ!...

Сьцяпан. Але... Далібог! Я не гляджу на яе вокам мужчыны, а толькі вокам поэта...

Міхалка (*іронічна сьмяецца*).

Манька (*уваходзіць з другога пакою*). Ідзе да

буфэту. Гаспадыня нешта ёй кажа. Яна бярэ бутэльку, выцірае чаркі, прыстаўляе закуску на стол, дзе сядзяць Сьцяпан з Міхалкай).

Сьцяпан (*да Міхалкі*). Далібог! Ня сьмейся! Табе мо' здаецца, што я кажу гэта цынічна, а ў мяне ў гэты момэнт душа, як у новароджанага дзіцяці... Далібог!

Міхалка (*як раней*). Хэ-хэ! Нашто казаць пустое! Я ведаю, хто ты, а ты таксама добра знаеш мяне...

Сьцяпан. Але... Але я кажу табе зусім шчыра, што на Маньку я гляджу інакш, як на іншых дзяўчат. Яна... яна мае ў сабе нешта з Форнарыны... Памятаеш?... Рафаэль — і простая дачушка нейкага пекара, нейкая Форнарыначка... А ён што з яе зрабіў?! Хто сёньня на сьвеце ня ведае прыгожасьці Форнарыны?

Манька (*ставіць на іхні стол бутэльку, чаркі і г. п.*).

Сьцяпан. А — вось і яна — наша цукерачка! Наша Манечка даражэнькая! (*Да Міхалкі, узяўшы Маньку за руку*). Га? што? праўду я казаў? — Кветка! вішанька! цукерачка!

Манька (*засароміўшыся вырывае сваю руку з рукі Сьцяпана*). Ды кіньце!...

Сьцяпан. Маня! (*Паказваючы на Міхалку*). Гэта вось мой найлепшы друг — Міхалка! Сядай, душачка, з намі — вып'ем, пагутарым... Ведаеш, мы з Міхалкай ужо другі дзень п'ём, як гыпопотамы.

Манька (*саромліва апусьціўшы вочы*). Ня трэба піць, — гэта брыда...

Сьцяпан (*сьмяецца*). Ня трэба — кажаш — піць? — ха-ха-ха! Ах, ты мая каханенькая, дурненькая!... Ну, але цяпер ужо апошні дзень!... І ты сядай з намі, бо мы зрабілі пастанову, каб гэты дзень скончыць з табой... Эх! (*няе*). «Апошні сёняшні дзянёчак, гуляю з вамі я, браты!»...

Манька. Цяпер не магу, ня маю часу... але я зараз прыйду. (*Ідзе да буфэту, забірае нейкае судзьдзё і нясе у друш пакой*).

Міхалка (*гарачымі вачыма глядзіць ёй у след*).

Сьцяпан. Ага! заглядзеўся!... Што? га?... а не хацеў ісьці!... Шкадуеш цяпер, што паслухаўся мяне і зайшоў сюды?

Міхалка. Прыгожая дзяўчына! Скуль яна тут-така? Даўно?

Сьцяпан. Пачакай, я табе зараз усё раскажу, бо я ведаю... Яна сірата. Жыла на вёсцы ў цёткі. У цёткі сваіх дзяцей, як бою. Ня толькі хлеба, але мякіны не хапала, каб пракарміць усю гэтую гараву... А старшая яе сястра, Юлька, ўжо даўно тут у нейкай піўной служыць. Вось цётка й думае сабе: Юлька ў Вільні паненкай, у капялюшы ходзіць, жыцьцё хваліць, ну дык давай і гэтую павязьлі ў горад: хай паненкай будзе, на лёгкае жыцьцё ідзе... Эх, людзі!... А яна, бачыш, дзяўчына яшчэ вельмі маладая і саромлівая. Ёй і падабаецца гэта іншае, новае, гарадзкае жыцьцё і пужаець адначасна. Ёй і весела тут, дзе гэтулькі розных людзей штодня пераліваецца, і адначасна сумна аднаў, бяз блізкай душы, без заступніка, дзе кожны

лёгка можа скрыўдзіць, дзе п'яная гутарка не шкадуе саромлівых вусэй дзявочых... Вось як! Але яна ня першая і не апошняя... Усё гэтак... А ўсё-ж шкада!... (страсянушы з сябе часовы налёт сумнай думкі). Ну, ўсё роўна!... (кліча): Манечка! Дзе-ж ты?

Манька (ідзе з друіага пакою). Іду ўжо.

Сьцяпан. Ну, вось яна... Сядай-жа з намі, мая даражэнькая, харошанькая, бо нам без цябе сумна.

Манька. Э, пан заўсёды сьмяецца.

Сьцяпан. Далібог, не сьмяюся... Ну, сядай! Чаго вып'еш? Гарэлку будзеш піць, анёлачак?

Манька. Фі! я ня люблю гарэлкі... Хіба нешта салодкае...

Сьцяпан. Салодкае? Добра. Зараз будзе салодкае. (Ідзе да буфэту).

Міхалка (да Манькі). Як-жа ж паньне Мані падабаецца тут?

Манька. Нічога...

Міхалка. Весела? Гасьцей шмат?

Манька. Не заўсёды... Есьць іншыя далікатныя, а іншыя надта прыстаюць.

Міхалка. Хэ-хэ! Прыстаюць, бо панна Маня надта прыгожая дзяўчына.

Манька. І пан жартуе. Такая я, як і іншыя.

Грышка (праз увесь час ня спускае вачэй з Манькі). З таю часу, як яна падсела да столка, дзе сядзяць Сьцяпан з Міхалкай, яю вочы заблішчэлі ванём зайздрасьці. Цяпер пачынае нэрвова званіць шклянкай аб бутэльку).

Манька (да Міхалкі). Выбачайце, я зараз...
(*ідзе да Грышкі*).

Грышка (*хапае яе за руку, ціха*). Я не хачу, каб ты там сядзела, чуеш? Я хачу, каб ты была тут, каля мяне!

Манька (*таксала ціха*). Вось яшчэ чаго! Чаму-ж гэта? Дзе захачу, там і сядзеццэ буду.

Грышка (*юрача*). Слухай, кінь, прашу цябе, не сядзі з імі, бо мне ажно ў грудзёх тут нешта лапоча... Кажу табе!..

Манька. Вось яшчэ якая хванабэрыя!.. Што хачу, то й раблю!.. (Варочаецца да Міхалкі).

Грышка (*ірозым шэптам ёй усьлед*). Па-памятаеш!..

Сьцяпан (*варочаецца да століка*). Ну, сядайма, і будзем піці, есьці, весяліцца!.. (*ставіць на стол новую бутэльку*). Вось для цябе, Манечка, салодзенькая, а для нас хай будзе чара горкая, якую вып'ем сёньня да дна.

Міхалка (*усьмяхаючыся іронічна*). А заўтра — новае жыцьцё?

Сьцяпан. Але! Заўтра новае жыцьцё! А сягонья чаркі ў рукі!.. (*няе*):

Вып'ем за радасьць, вып'ем за шчасьце,
Вып'ем за нашу долю.

Каб наша доля нас не цуралась,
Кабы нам добра жылося.

Гэй-жа вы, хлопцы, добры малойцы,
Гэтак чаму-ж пасмутнелі?

Ці-ж у шынкаркі мала гарэлкі,
Мала гарэлкі ды піва?

У часе гэтай песьні з друіага пакою вы-
соўваецца Лякдугна, за ім з гармонікам
пакорна ідзе Галубоўскі. Лякдугна падпя-
вае, Галубоўскі пачынае акомпаньяваць на
гармоніку.

Лякдугна (пасля песьні, да Міхалкі са злой
п'янай іроніяй). А і ты, Міхалка, прый-
шоў да нас? Паніч! Хэ-хэ-хэ! Чысь-
ценькі паніч заглянуў у наш брудны шы-
нок! Хэ-хэ-хэ!...

Міхалка. Вось Сьцяпан мяне сюды прыцягнуў...

Лякдугна. Але... але... Мы, бедната, мы
ў вялікія чыстыя рэстараны ня ходзім,
нам і тут добра... А ты—паніч! Чысь-
ценькі паніч!... Хэ-хэ-хэ!...

Міхалка (глядзіць на яго з усмешкай, бяз
злосьці).

Сьцяпан. Ну, Лякдугна, кінь сварыцца.
Вось лепш сядай з намі!... Ты з кім
сядзіш?

Лякдугна. Я сяджу адзін... Не! Я сяджу
з маім прыяцелем! (абыймае Галубоўска-
га). Вось гэта мой друг найлепшы! гэта
рэха мае душы! Ён грае, а я... я п'ю,
бо п'янства гэта... таксама музыка,
а я — віртуоз!

Сьцяпан (бярэ чарку). Ну, Сарасатэ п'ян-
ства! па чарачцы!

Лякдугна (сядаючы). Ну, што-ж, можна, да-
вай! (п'юць).

Галубоўскі (нясьмела, стоячы за крэслам

Лякдугны, *цягне на гармоніку мінорны тон*).

Лякдугна (*да Галубоўскага*). А, і ты хочаш выпіць?... Ідзі, прынясі маю бутэльку.

Галубоўскі (*ідзе ў друш пакой*).

Лякдугна. Ен, як хоча выпіць, ніколі мне проста ня кажа, але толькі бярэ гэты мінорны тон... Мы адзін аднаго разумеем.

Галубоўскі (*варочаецца з бутэлькай*).

Лякдугна. Ну, бяры крэсла і сядай вось тут, каля мяне... Пі!

Галубоўскі (*цягне на гармоніку іншы акорд*).

Лякдугна. А, і закусіць хочаш, маэстро? Бяры, што хочаш, не рабі царамоні... Мае прыяцелі павінна быць прыяцелямі і майго прыяцеля.

Міхалка (*да Манькі*). Ну, яшчэ чарачку!

Манька (*крыху ўжо падвытнішы*). Калі ўжо галава круціцца.

Міхалка. Э, няхай сабе круціцца! На тое чалавек і п'е, каб у галаве закруцілася... Ну, яшчэ! (*нахвае*).

Манька. Калі я ўжо п'яная, з крэсла звалюся, — ха-ха-ха!

Міхалка (*лёгка яе абыймаючы*). Ня звалішся, бо вазьму як птушачку на рукі, прытулю да сябе, закалышу... (*Падыймае ўгору чарку*). Ну, браты!... (*Дэклімуе*):

Груканём, стуканём, чарка ў чарку, як сьлед,
Бач і стане душа паланеці агнём;
Весьляей і сьмялей глянуць вочы на сьвет,
Весьляей і сьмялей пойдзе ўсё хадунom. *)

*) З вершаў Я. Купалы.

Манька. Ах, як хораша! Яшчэ! }
Сьцяпан. Браво! Дэклямуй, Міхась! } *разам*
Лякдугна. Гэта лепш за музыку... }

Міхалка. Не, лепш засьпявайма! (*Да Гаспадыні, паказваючы пустую бутэльку*).
Пані гаспадыня! яшчэ!

Сьцяпан (*сьмяецца*). Бач, як разьйшоўся!
А не хацеў ісьці.

Міхалка. Усё роўна — апошні дзень!

Сьцяпан (*як фаней*). А заўтра — новае жыцьцё?

Манька. І я буду піць!

Усе сьмяюцца.

Сьцяпан і Лякдугна. Браво!

Міхалка. Ну, калі так... (*аднэй рукой абыймае Маньку, а другой трымае чарку і п'яе; іншыя за ім усьлед*):

Вып'ем за радасьць, вып'ем за шчасьце,
Вып'ем за нашу долю...

Галубоўскі (*хапае гармонік і пачынае іграць*).

Грышка (*стукае шклянкай аб бутэльку*).

Манька (*зрываецца з месца, каб ісьці да Грышкі*).

Міхалка (*ўстрымлівае яе*). Ня трэба, сядзі, не гарыць, няхай сабе стукае...

Грышка (*крычыць*) Манька!

Усе незадавольныя парушыліся.

Міхалка. Гэй! каму «Манька», а табе «панна Марыя»... Калі ласка, гэтак не раві!..

Грышка. Ну, ну! не настаўляйся, бо не напалохаеш!... Манька! хадзі сюды!

Манька (*са страхам*). Чаго ён хоча?!

Міхалка. Ня бойся, Маня! (*Да Грышкі*).
Гэй, супакойся там, або ідзі вон, бо будзе дрэнна!

Грышка. Ну, ну! Не напалохаеш! Не такіх бачыў... Скаціна!

Міхалка (*ўскочыйшы з месца*). Што?! Як сьмееш, падлец! (*падбягае да Грышкі і ўдарае яго па твары*).

Манька (*стараецца іх супакоіць*). Што вы?.. Кіньце!...

Сьцяпан (*хапае крэсла*).

Лякдугна (*хапае са стала бутэльку*).

Грышка. Ах ты!... (*выцягвае з халявы нож, ударае ім Міхалку ў фуку і хутка уцякае*).

Манька (*крыкнула, хацела бараніць Міхалку ды ўжо было позна*).

Сьцяпан. Трымай яго! лаві!

Лякдугна. Стой!... трымай!... лаві!...

Гаспадыня (*стараецца ўсіх супакоіць*). Паночки даражэнькія! Не рабеце скандалу!... Паночки! ня губеце мяне! Як прыйдзе паліцыя, зачыняць мой рэстаран... Супакойцеся, даражэнькія...

Галубоўскі (*зачыняе дзверы*).

Міхалка (*сядзіць на крэсьле, трымаючыся за раненую фуку*).

Сьцяпан. А, падла, удёк! (*да Міхалкі*). Што, ён цябе ўдарыў? Пакажы! хутка!

Міхалка. Нічога... Здаецца, глупства...

Сьцяпан. Пакажы, пакажы! (*сьцягвае з яго вопратку; Міхалка ранены у левую фуку*).

Манька. Ах, Божанька мой! Гэта я ўсяму вінавата. Каб я пайшла да яго, як ён

мяне клікаў, дык і ня было-б усяго гэтага...

Сцьпанан (да Гаспадыні). Пані гаспадыня! дайце вады! (ідзе з Міхалкай у друі пакой, за імі выходзяць усе, апрача Галубоўскага).

Гаспадыня (выходзячы). Трэба-ж было на маю галаву гэткага няшчасьця!

Галубоўскі (застаўшыся адзін на сцэне, дапівае застаўшаеся пасля Грышкі піва, пасля праавіта локча гарэлку з чафак, застаўшыся пасля Міхалкі і інш.).

Гаспадыня (ўваходзіць). Галубоўскі ізноў хоча напіцца п'яны, як учора... Хай Галубоўскі зачыняе ўжо рэстаран, позна ўжо! (выходзіць у кухню).

Галубоўскі (выходзіць на вуліцу).

Міхалка (ўваходзіць з Манькай і апрачае пакінутую на сцэне вопратку).

Манька (уваходзячы). Вельмі бальць?

Міхалка. Э, глупства!... Зусім не бальць.

Манька. Няпраўда! Вы гэтак толькі кажаце.

Міхалка. Ды ня варта аб гэтым казаць...

Манька. Усяму... гэтаму... мая віна... (пачынае плакаць).

Міхалка. Дзетачка! супакойся! Што ты?! Кінь плакаць. Ды-ж я дзеля цябе ня толькі руку пад нож падставіў-бы, але з галавой у вагонь кінуўся-б.

Манька (усьмяхаючыся праз сьлёзы). Ці праўда?

Міхалка (абыймае яе). Манечка даражэнькая! Птушачка, мая беленькая! Я-ж люблю цябе! (хоча яе пацалаваць).

Манька (*лёгка баронячыся*). Ці гэта праўда?
Вы-ж толькі сягоньня, нядаўна, мяне
пазналі...

Міхалка. Манечка! Каб закахацца, ня трэба
доўга знацца... Іншы раз хопіць аднэй мі-
нюты. Адзін мамэнт кароценькі, адзіны
зірк вока — і сэрца зашчэміць, аж затра-
сешся, ажно мурашкі прабягуць па пля-
чох... З першай той часіны, як я цябе
пабачыў, як ты падыйшла тут да нашага
століка, мяне ўжо нешта кальнула ў сэр-
ца... Адразу я пачуў да цябе нейкую
дзіўную сымпатыю...

Манька. І я таксама.

Міхалка (*з радасьцю*). Праўда?! Маня! ба-
чыш? Значыцца нам гэтак суджана... Мая
салодзенькая! каточак мой! (*абыймае яе
і цалуе*).

Сьцяпан (*уваходзіць з Лякдугнай*). О, бра-
во! Наш рыцар часу ня траціць. Зараз
пасьяля турніру дастае нагароду ад свае
дамы.

Міхалка (*весела*). Ідзі да ліха!

Лякдугна. Ну, дзеля гэтага варта яшчэ вы-
піць... (*Кліча*): Галубоўскі!

Гаспадыня (*уваходзіць*). Паночкі! Ужо поз-
на! Ужо рэстаран зачынены... Пара
расходзіцца...

Галубоўскі (*уваходзіць*).

Сьцяпан. Зачынены? Добра! Хай будзе за-
чынены!... Галубоўскі! Ці добра зачыніў
дзьверы? Бо мы тут будзем сядзець да
раніцы.

Лякдугна. Добра! Да раніцы!... Галубоўскі!
бяры гармонік! Пяі сваю песню!

Сьцяпан (*з вясёлай фроньй да Міхалкі*). А заўтра, Міхалка, як?... Пачынаем новае жыцьцё?

Міхалка. Я сягоньня ўжо пачаў новае жыцьцё!... Хадзі, Маня! (*абыймае Маньку і садзіць на крэсла*).

Сьцяпан. Добра! Давайце гарэлки! Хай жыве наша Маня і — «новае жыцьцё!»

Галубоўскі (*пачынае іграць на гармоніку і пляць*):

І пянэндзуф ня хцяла, ня хцяла, ня хцяла,
А па дэбанка плакала, а па дэбанка плакала...

ЗАСЛОНА.

II.

Рэч дзеецца на другі дзень раніцай. На сьпе не непарадак: на століках недапітыя чаркі, пустыя бутэлькі, няпрыбраныя астаткі закускі. Крэслы стаяць не на сваім месцы. Сталы заліты півам. З буфэту закускі і бутэлькі прыбраны.

Галубоўскі сьпіць на падлозе, падлажыўшы пад галаву гармонік.

На сьпе не цемра, бо ваконьніцы яшчэ зачынены.

Манька (*ўваходзіць з кухні і тузае Галубоўскага*). Пан Галубоўскі! а, пан Галубоўскі! Уставайце, бо ўжо позна.

Галубоўскі (*не ачуняўшы ад сну*). Га? хто прыйшоў?... А! позна кажаце (*пазёвае і працягваецца*). Ааа!... ой, бакі баляць!...

Манька. А я ня раз казала: чаму ня возьмеце са складзіку выкінутага там сяньніка? Можна-б яго палатаць і зусім добра бы-

ло-б спаць. А то вы на голай падлозе,
як сабака.

Галубоўскі. Усё роўна! Як сабака жыву,
як сабака памру... Усё роўна!

Манька. Адчынеце, пан Галубоўскі, ваконь-
ніцы... Ужо пара адчыняць рэстаран...

Галубоўскі (*выходзіць; чуто, як лязгаюць
адчыняемыя ваконьніцы; на сцэну па-
дае сьвет сьвежага сонечнага дня; праз
малэнт варочаецца назад*).

Манька (*парадкуючы сцэну*). Чаму гэта вы,
пан Галубоўскі, заўсёды махаеце рукой
і кажаце: ўсё роўна! Ня «ўсё роўна»,
бо кожны стараецца, каб яму было ля-
пей. Вось толькі вы...

Галубоўскі. Сьмерць ідзе! Чую: сьмерць ідзе!...
Ужо хутка... Нашто мне лепшае? Усё
роўна: скрыня з дошчак, сіроцкія могіл-
кі... Згнію, як падла.

Манька. Э! яшчэ не памрэце...

Галубоўскі. Памру! (*паказвае рукой на гор-
ла*). Тут душыць... ведаю... Мой баць-
ка таксама: тут здушыла — памёр!...

Манька. Пан Галубоўскі! Ці гэта праўда,
што людзі кажуць: што вы маеце жонку?

Галубоўскі. Маю — сьцержу.

Манька. Чаму-ж вы з ёй не живеце?

Галубоўскі. Выгнала мяне падла.

Манька. Выгнала? Чаму?

Галубоўскі. Як піць пачаў — выгнала. З ін-
шым зыйшлася, каб ёй немац!

Манька. Кажуць, вы службу нейкую мелі?
чыноўнікам былі?

Галубоўскі. У канцылярыі пісаў, трыццаць
рублёў браў. Добра жылося, пакуль ня піў.

Манька. Ах, Божанька! Як гэта людзі самі сабе жыццё загубляюць! (*наводзячы па-радак, хоча выліць вон застаўшуюся ў чарках гарэлку*).

Галубоўскі (*ўстрымоўвае яе*). Што вы робіце! Не вылівайце! Панна Маня! як застаецца ад гасьцей гарэлка — мне аддавайце. (*Выцягвае з-за пазухі бутэльку і зьлівае ў яе гарэлку з недапітых чарак*).

Манька. Скажэце, пане Галубоўскі, навошта вы гэтак шмат п'еце гарэлкі?

Галубоўскі. Чорт ведае... вось п'ю... Здаецца, што лепш на душы будзе...

Манька. Вось вярнецеся да жонкі...

Галубоўскі. Ня пускае ведзьма, з іншым жыве.

Манька. Кіньце піць, пашукайце службы...

Галубоўскі. Позна ўжо... Тут душыць... Усё роўна: гроб, сіроцкія могілкі... памру, як сабака.

Юлька (*ўваходзіць*). Як маешся, Манька! Ішла я міма і зайшла тутака, паглядзець, як жывеш. Здаволена? (*сядае*).

Манька. Нічога...

Юлька. Папірос ня маеш? я забылася купіць.

Манька. Няма. Гаспадыня на ключ зачыняе.

Галубоўскі. (*дастае з кішані папіросу і дае Юльцы*).

Юлька (*да Галубоўскага*). Ну, што я буду голага абдзіраць!... На, маеш грошы (*дае яму рубель*), купі мне пачак папіросаў, тады маіх закурыш.

Галубоўскі (*бярэ грошы, шапку і выходзіць*).

Юлька (*да Манькі*). Ну як тут ідзе? Гасьцей шмат?

239425

Манька. Нічога, Юля!... Ах, учора вась дык была авантура!... Сядзеў тут вась гэты, ведаеш? той, што да мяне прычапіўся...

Юлька. Грышка?

Манька. Але... А сюды прыйшлі нейкія іншыя госьці, далікатныя, хораша апранутыя... Я сядзела з імі... А ён усё: не сядзі ды не сядзі!... значыцца, каб я пайшла да ягонага століка. А я не пайшла. Вось ён зрабіў скандал! Яны пасварыліся і гэты чорнамазы разрэзаў нажом руку пану Міхалу.

Юлька. Хто-ж гэта пан Міхал?

Манька. А гэта адзін з тых, з якімі я сядзела.

Юлька. Хто-ж яны?

Манька. Студэнты, здаецца, ці што. Маладыя, прыгожыя, чыстыя...

Юлька. Дрэнна ты зрабіла.

Манька. Чаму?

Юлька. Ну, дык што з гэтага, што маладыя, прыгожыя?... Ахвота табе сядзець з нейкімі студэнтамі! Як будзеш такая дурная, дык нічога з цябе ня будзе... Вось Стэпка мела розум і жыве цяпер, як пані, Юзя таксама знайшла сабе нейкага старога, багатага — дый шмат іншых!... А ты навет і прыгажэйшая за іх і таксама магла-б зрабіць кар'еру, каб захацела... Я-ж сястра твая, я табе добра раю...

Галубоўскі (*вяртаецца і дае Юльцы папіросы і дробныя грошы*).

Юлька (*да Галубоўскага, выймаючы з пачка адну папіросу*). На, маеш папіросіну,

а рэшту (*вяртае яму прынесеныя ім грошы*) бяры сабе на пахмельле і ідзі адсюль, Галубоўскі, бо нам трэба пагутарыць.

Галубоўскі. Дзякую. (*Цалуе Юльку ў руку і выходзіць*).

Манька (*задумайшыся*). Дык што-ж мне рабіць?

Юлька. Я-ж кажу: ахвота табе задавацца з голымі студэнтамі, калі цябе клікаў Грышка!

Манька. Скажы мне, хто ён, бо я дагэтуль яшчэ ня ведаю.

Юлька. Чым ён займаецца? я й сама ня ведаю. Кажуць, у карты грае, шулер ці што... Ведаю толькі, што мае шмат грошай, а гэта — самае важнае... А ты яму надта спадабалася, ён мне казаў...

Манька. Я ведаю...

Юлька. Ну вось... А што-ж ты на гэта?

Манька. Калі ён мне не падабаецца, нейкі страшны...

Юлька. Дурная ты! Чаго табе?... Як ён закахайшыся ў табе, дык ты можаш за нос яго вадзіць, трэба толькі ўмець... Вось я скажу цяпер табе праўду: ён прыслаў мяне сюды, каб я пагутарыла з табой і даведалася, ці ты вельмі злая на яго за ўчарашняе, (*дастае грошы з торбачкі*) і вось прысылае табе дзесяць рублёў на блюзку...

Манька. Не хачу я ягоных грошай, ня трэба!

Юлька. Дурная! Чаму?

Манька. Бо ён мне не падабаецца... Жулік!

Юлька. А каб цябе... Эх, ты дурная, Манька! Што-ж ты думаеш, што лепшага

знойдзеш? Ня кожная гэткае мае пчасьце, як Стэпка або Юзя... (*ізной дае Маньцы грошы*). Ну, на! бяры!... (*Манька не бярэ грошай*). Ну, як хочаш!... Глядзі, каб пасья не шкадавала. Ну, і думаеш далей задавацца са сваімі студэнтамі?

Манька. Я ня ведаю... (*Паўза*). Пан Міхал мне надта спадабаўся...

Юлька. Які пан Міхал?

Манька. А вось гэты, што ўчора... Ён такі.. да іншых не падобны, далікатны такі...

Юлька. Эх, з гэтых знаёмстваў нічога ня будзе!

Манька. Мне нічога ня трэба... (*Ідзе да вакна*).

Юлька. Як ня трэба!? А блюзачку купіць трэба? а боцікі купіць трэба? а капялюш купіць трэба? Хіба-ж не заўсёды будзеш хадзіць, як цяпер, абадраная, ў хустачцы? А з пяцёх рублёў, якія табе дае гаспадыня ў месяц, усяго гэтага ня купіш.

Манька (*нічога не адказвае і глядзіць у вакно*).

Юлька (*ізной суне ёй грошы*). На! маеш! бяры! а то пасья пашкадуеш!

Манька (*гледзячы ў вакно*). О! ён ідзе! Глянь — гэта ён!

Юлька. Хто такі?

Манька. Міхась... Вось сюды... Здаецца, сюды ідзе!...

Юлька. Здурэла!... Эх, дурная, дурная! Калі ты набярэш розуму? (*устае*). Ну, я іду ўжо, а ты добра падумай аб тым, што я казала... Бывай!... (*выходзіць*).

Манька (*астаўшыся адна, сядзе на стале*,

адчыняе вакно і гавора за сцэну). Добры дзень!... Што?... Не, нікагусенькі!... Чаму-ж не, але ў нас яшчэ ўсё зачынена, бо гаспадыня яшчэ сьпіць... Што?... Добра!... *(саскоквае са стала і бяжыць да ўходных дзвярэй)*.

Міхалка *(ўваходзіць з нейкімі пачкамі)*. Добры дзень, Маня!

Манька. Добры дзень, пан Міхал!

Міхалка. Га? ізноў «пан Міхал!»... Забылася?

Манька. Калі неяк так .. сорамна казаць...

Міхалка. Ну, Маня, не саромся!... Кажы: Міхась, Міхалка — як хочаш, толькі ня: пан Міхал.

Манька. Міхась... калі, далібог, не магу...

Міхалка. Ну, вось сказала «Міхась»—і добра! А ўчора ты мне казалася «Міхась» і не саромілася.

Манька. Бо ўчора я зашмат выпіла... Фу!... *(паказваючы на пачкі)*. Што, гэта пан Міхал...

Міхалка. Што?!

Манька *(направіўшыся)*. Што гэта Міхась прынёс?

Міхалка. А вось зараз пабачым... *(Разьвязвае торбачкі)*. Вось гэта яблыкі, а тут вось пірожныя, а гэта цукеркі...

Манька. На што гэта?

Міхалка. Будзем есці.

Манька. Ня трэба... Шкада грошай...

Міхалка. Глупства... Маеш, бярэ, Манечка!

Манька *(пачынае есці)*. Гэта мусі шмат каштавала?

Міхалка. Глупства... Ведаеш што, Манечка: ці ня знойдзецца ў вас гарачай гарбаты?

Манька. Есьць. У гаспадыні ў пакоі кіпіць самавар.

Міхалка (*устрымоувае яе*). Цс!... я не хачу, каб сюды прыйшла гаспадыня...

Манька. Нічога... Яна яшчэ сьпіць... (*выходзіць*).

Міхалка (*астаючыся адзін, бярэ з буфэту пустыя талеркі, раскладвае на іх свой тракталэнт і ставіць на стале*).

Манька (*варочаецца з 2-ма шклянкамі гарбаты*). Як бачу, то пан Міхал ласун.

Міхалка. Ласун, але не «пан Міхал», а я— Міхаська.

Манька. Ну... Міхась... (*П'юць гарбату і закусваюць*).

Міхалка. Як гэта чалавек ніколі ня ведае, дзе яго шчасьце!... Калі ўчора цягнуў мяне сюды Сьцяпан, я не хацеў ісьці, думаў ужо варочацца дамоў... А вось што суджана, таго ня мінуць! Прыйшоў сюды, пабачыў цябе, закахаўся...

Манька (*недаверчыва*). Ну, так адразу і закахаўся!

Міхалка. Павер мне, Манечка, што кажу праўду! Я ад учора... але не! я ад сягоньяшняй ночы, як дурны. Я сягонья яшчэ ня спаў. Я пайшоў за горад у лес. Я хадзіў і думаў, што гэта са мной робіцца?... Я ўсё думаў аб табе... Я ня мог дачакацца тае часіны, калі ізноў цябе пабачу. Нарэшце, я прыйшоў сюды, пад гэтыя вокны... Гляджу, рэстаран адчынены... Вось, думаю, добра!...

Маня! а ты ці думала аба мне хоць крышачку? (*Абыймае яе*).

Манька. Думала. Я цябе сьніла.

Міхалка. Ах, ты мая залапенькая!... Але чаму-ж ты нічога не ясі?

Манька. А ты? Вось маешь гэты кусочак... смачны... (*дае яму кусок тфожнага*).

Міхалка. Не, ня гэтак!... Калі смачны, дык хай будзе яшчэ смачнейшы. (*Дае ёй тфожнае у губы*). Вось так, бяры ў зубкі, трымай! (*Нахіляецца над ёй і адірызае з яе вуснаў кусок тфожнага*). Вось так... (*ядуць, сьмяюцца, цалуюцца*).

Манька. Я цябе буду карміць, бо бачу, што ты ня хочаш нічога есьці.

Міхалка. Добра, але так як раней... Хадзі, сядай, птушачка, на мае калены!... (*Саджае яе сабе на калены*).

Галубоўскі (*ўваходзіць; пабачыўшы ў чым справа, закашляў, адварнуўся, каб не ілядзець, узяў свой гармонік і пайшоў у друі пакой*).

Манька (*засароміўшыся*). Пабачыў?

Міхалка. Нічога! Ен і ня гэткія рэчы бачыў.

Манька (*ўспомніўшы*). А!..а я й забылася спытацца: як-жа ж рука? баліць?

Міхалка. Глупства... Крыху...

Манька. Можа трэба перавязаць... Дай, я зраблю перавязку.

Міхалка. Не, ня трэба. Добра будзе.

Манька. Ах, як я ўчора страшэнна перапахалася! Гэткі разбойнік!... Каб трапіў у сэрца, дык мог-бы забіць насьмерць.

Міхалка. А табе было-б шкада?

Манька Ведама! Яшчэ пытаецца!

Міхалка. Птушачка, мая даражэнькая! (Туліць яе да сябе).

Уваходзяць 2 госьці.

І госьць (пабачыўшы, што на буфэце пуста, да Манькі). Што, яшчэ нічога няма?

Манька (бяжыць да дзвярэй у кухню). Пані гаспадыня! Пані гаспадыня! Госьці прыйшлі! Трэба ўжо адчыняць буфэт.

Міхалка (падходзіць да Манькі). Я пад вечар прыду. Бывай здарова, Маня!

Манька. Прыдзі!

Міхалка. Прыду! (выходзіць).

Гаспадыня (ўваходзіць з ключамі ў руцэ). Можа, паночкі, пойдзеце ў гэты пакой (паказвае рукой на сярэднія дзверы), бо тут яшчэ ня прыбрана. (Адчыняе буфэт).

Госьці. Добра. Усё роўна... (Ідуць у друі пакой).

Галубоўскі (спаткаўшыся з імі у дзвярэх). Добры дзень, паночкі! Паночкі сёньня раненька...

І госьць. Як маешся, стары п'яніца! (ідуць за сцэну).

Гаспадыня (ідуць за імі). Во, сядайце там, паночкі! Зараз вас абслужаць...

Манька (астаўшыся на сцэне адна, ізноу пачынае мыць шклянкі, выціраць талеркі і т. п.)

Грышка (уваходзіць; Манька яю ня бачыць).

Грышка. Маня!

Манька (спалохаўшыся). Ах!

Грышка (падыходзіць да яе). Маня! Гневаешся?

Манька. Чаго прыйшоў, разбойнік? Чаго ад мяне хочаш? Вон!

Грышка. Вон?! Не, даражэнькая, тут кожны мае права зайсьці: і я, і гэтыя (*наказваючы на друи пакой*), і гэты твой паніч, і ўсе. Кожны пан за свае грошы.

Манька. Вон! Чаго прыстаў ты да мяне?

Грышка. Чаго прыстаў? Ты добра ведаеш, чаго прыстаў... А чаму ты цяпер не такая, як раней была?... Памятаеш?... калісь, як я цябе толькі пазнаў? Тады ты інакш са мной гаварыла! Ты раз навет казала, што любіш мяне, памятаеш?

Манька. Адчапіся! Я тады сама ня ведала, што казала... Я тады была толькі што прыехаўшы з вёскі, я была як адурэўшы...

Грышка. Як адурэўшы? Не! гэта ты цяпер быццам адурэўшая. (*Злосна сьмяецца*). Хэ-хэ! Спадабаўся табе гэты... гэты студэнт! Я яму раз ужо задаў... Пачкай-жа ж! Як ён ад цябе не адчэпіцца, дык галаву яму скручу!... Студэнт!...

Манька. О, не! Раней я на цябе ў паліцыю данясу, раней ты ў вастрозе згніеш!...

Грышка (*хапае яе за фуку*). Данясеш? Толькі папрабуй, гадзіна!

Манька (*вырываючы фуку*). Ай! Пусьці!

Грышка (*апамятаючыся, іншым тонам*).

Маня! скажы, чаго табе трэба? чаго ты шукаеш? Маня! ты думаеш, што я благі чалавек? ты думаеш, што я заўсёды гэткі вар'ят? Не! гэта толькі цяпер такі здурэўшы, бо я страшэнна цябе люблю, мая Манька!... А табе спадабаўся гэты зломак, гэты... гэты... каб яго паляруш!..

Маня! за што ты мяне ненавідзіш? Маня! чаго ты хочаш? Скажы мне адно слова, і я цябе вазьму адсюль, будзеш паняй, выедзем з гэтага гораду... Слухай! сягонья ўжо трэба будзе мне ехаць... Хочаш ехаць разам са мной? Паедзем!.. Хочаш грошы? Маеш! — вось грошы!... Колькі хочаш, бяры!... *(З гэтымі словамі выцягвае з кішані тоусты партфэль і выкідае з яго на стол грошы).*

Манька. Ня трэба мне тваіх паганых грошай.

Грышка. Чаму? бяры! Чаму ты ня хочаш узяць маіх грошай?

Манька. Бо ты жулік, разбойнік!... Можабкалісь цябе я й палюбіла, але ты памятаеш, як тады, на другі дзень, як мяне спазнаў, ты спаймаў мяне ў цёмным складзіку і там... там ты прычашіўся да мяне... памятаеш? Я тады пачала крычаць...

Грышка. Маня! Даруй! выбач!... я-ж цябе люблю страшэнна... Ну, ня гневайся ўжо, годзі! *(Падыходзіць да яе і хоча абняць).*

Манька *(адпыхвае яго).* Ідзі вон!

Грышка *(іншым тонам са злосьцю).* А вось як! Значыцца з табой трэба далікатна, як той-гэты студэнт! Ах, ты... паненка! Хэ-хэ-хэ!.. Ну, пачакай-жа ж! Мо' пашкадуеш! Можабка прыйдзе час — пабачымся, і ў ног маіх валяцца будзеш, будзеш рукі мае цалаваць, каб даў табе рубля, каб даў табе хоць залатоўку, — як суку брыкну і адганю вон ад сябе, як ты цяпер мяне гоніш!... *(Зьбірае параскіданыя на*

стале грошы і хавае у сваіх кішанёх).
Каб цябе ўсе пакінулі, каб радня твая
цябе адраклася, каб цябе стачыла найгор-
шая хвароба, як ты сэрца маё точыш,
шэльма ты!... Я цяпер іду — і болей
ужо не вярнуся. Мо' зловяць мяне, мо'
сам галаву ў пятлю ўсаджу... Але ведай
адно: дакуль жыў буду дык табе гэта не
дарую! а як сабакі косьці мае па сьвеце
разьнясуць, — хай сам чорт помсту на
цябе выдумае! (*Выбягае*).

Манька (*стаіць спалоханая*). О, Божа мой!
за што? за што?!

Гаспадыня (*за сцэнай*). Манька! што ты
заснула там, ці што? Ідзі сюды, Манька!

Манька (*ўздрынула, працірае вочы, як пасля
жудаснага сна*). Іду ужо, іду!... (*Бя-
жыць за сцэну*).

ЗАСЛОНА.

III.

Ноч. На сцэне цёмна. Каля буфэту на падлозе
сьпіць Галубоўскі. ля яго, палажыўшы яму галаву
на бруха, сьпіць Лякдугна. Галубоўскі пачынае
кашляць, бруха яго ўздрыгвае, Лякдугна будзіцца.

Лякдугна. О, Божанька мой!... О-ох!...
У, чорт!... Галава трашчыць, косьці ба-
ляць... Куды-ж гэта я папаў, каб мяне
ліха!... (*шукае ў кішані сярнічкі; знай-
шоў, запалівае, разглядаецца па сцэне*).
А!... вось яно што!... Значыцца я тут,
як сьвіньня, заснуў ля Галубоўскага ў гэ-
тай нары... Тфу! чорт!... брыда, га-
дасьць, агіда!... Тфу!... (*ўстае, зноў*

запалвае сярнічку, разглядаецца на сцэне і, пабачыўшы на сталі свечку, запалвае яе і сядзе на крэсьле). Ну, брат Лякдугна! Годзі ўжо гэтага сьвінячага жыцьця! Гэтак далей нельга!.. Або сабе кулю ў лоб, або трэ' ўрэшце пачаць жыць па новаму!.. Гэтак нельга!... Тфу!... Але што-ж цяпер рабіць?... Ноч... Да хаты далёка... Трэба будзе мусі тут прамучыцца да раніцы... (устае і падходзіць да Галубоўскага). А гэты сьпіць! Смачна сьпіць, як на п'ярынах... Діогэн! Далібог—Діогэн! Нічога яму ня трэба—толькі чарку гарэлкі, а пасьяла мычыць сваё: «І п'янэндзуф ня хцяла...»

Галубоўскі (будзіцца). Га?!.. Хто тутака?.. А!.. гэта вы, панок! А дзе-ж госьці?.. дзе гаспадыня?...

Лякдугна. Ужо ноч, браце! Усе ўжо даўно сьпяць.

Галубоўскі. А вы... скуль-жа тутака?

Лякдугна. А чорт ведае!... Вось напіліся мы з табой, браце, так, што заваліліся, як быдлё, на падлогу і спалі як сьвіньні... (да сябе). Але годзі ўжо гэтай агіды! Трэба ўжо кінуць гэта п'янства... Эх, чорт!... Вучыцца не паехаў, змарнаваў ужо два гады... Меўся повесць пісаць,—напісаў два аркушы і кінуў... Скажы мне, Галубоўскі, дзеля якога ліха я жыву? Чаму я не павешуся? чаму я не зарэжуся?... Ох, смага страшэнная!.. піць дай!...

Галубоўскі. Гарэлкі, панок?

Лякдугна. Фу, ідзі да ліха з гарэлкай!
Вады дай! халоднай вады!

Галубоўскі (*ідзе ў кухню*). Я зараз, панок...
У кухні стаіць вядро з вадой... (*выхо-
дзіць*).

Лякдугна. Ох, сабачае жыццё!... І які
чорт выдумаў гэтую праклятую гарэлку!..
Робяць людзі атруту і гэту атруту пра-
даюць яўна, адкрыта... Атручваюць
людзей без ніякага страху і ніхто нікога
за гэта не цягне ў вастрог... Дый яшчэ
не было-б дзіва, каб піў нейкі готэнтот,
няма дзіва, калі п'е Галубоўскі,—але я!!—
інтэлігент! студэнт! паэт!.. А чорт-бы
мяне ўзяў!!...

Галубоўскі (*уваходзіць з кубкамі вады*).

Лякдугна (*п'е ваду прамавіта*). О-ох! добра...
(*вытійшы*). Скажы мне, Діогэн, навошта
я п'ю?

Галубоўскі. Як, панок, казаў?

Лякдугна. Скажы, нашто я п'ю?

Галубоўскі. Пасьля п'янства заўсёды смага пячэ.

Лякдугна. Але нашто я гарэлку п'ю?

Галубоўскі. Ня ведаю... Такая ўжо мусіць
панская воля.

Лякдугна. А ты навошта п'еш?

Галубоўскі. Таксама ня ведаю... Здаецца,
што як вып'ю, дык будзе лепш...

Лякдугна. А ўсё роўна дрэнна? праўда?...
Вось аб тое й ідзе: ня п'еш — дрэнна,
вып'еш — яшчэ горш... а аднак п'еш...
Бо мы, Галубоўскі, запуталіся як мухі
ў нейкай павучыне... або не! лепш
скажу: мы папалі ў дрыгву... На Па-
лесі — я там быў вучыцелем у адным

маёнтку — ёсьць гэтка дрыгва: стануў нагой неасьцярожна — і ўскочыў па пояс і ўжо з яе ня выбярэцца, бо цягне цябе ўсе глыбей ды глыбей, пакуль ня ўцягне ўсяго з галавой... Вось і мы папалі ў гэткую дрыгву: камосімся, прабуем з яе выкарабскацца, а дрыгва ўсё цягне нас глыбей і глыбей... Але не! ня ўцягне! Я вырвуся, выскачу з гэтага балота і пачну жыць, як сьлед!... Слухай, Галубоўскі, кінем шціць?

Галубоўскі. Я не магу... Калі добры госьць дасьць чарку гарэлкі, дык трэба вышціць, каб не абразіўся.

Лявдугна. Ну дык і прападай у сваім ба-лоце!... А я ня дамся! Мяне дрыгва ня ўцягне!... О, не!... Ах, Божа мой! Віно — вясельле души, віно — радасьць жыцьця, а мы што з віна зрабілі? — атруту. Атруту для души і цела. Мы — забойцы высокіх парываў, мы — няшчасныя чэрві, якія капошацца ў брудзе, мы — крэтыны... ух! чорт!!... Калісь... грэкі пілі... У алябастравыя чары л'ецца залаты сок вінаграду, у паветры зьвініць музыка: граюць на флейтах, тамбурынах, лютнях; галовы прыздоблены вянкамі з рожаў — усюдых вясельле, радасьць песні... Эвоэ хараство! эвоэ любоў! эвоэ віно!... А над усім гэтым цёплае бязвоблачнае неба... А ў нас? — пахмурна, балота, імгла, — пахмурна ў паветры, пахмурна ў души, атрутай чалавек залівае пахмурнасьць души... Сьвятла няма... Ах, Божа мой! сьвятла няма!!!

Галубоўскі. Можна запаліць лямпу, калі панок хоча...

Лякдугна. Лямпу? Ха-ха-ха! Лямпу!... Сам ты, Галубоўскі, як сьмярдзючая лямпа, а асабліва нос твой дык зусім як чырвоная ліхтарня, якая вісіць на дзэвярох прыгону... Ох, дай яшчэ піць, браток!

Галубоўскі (*ідзе у кухню і хутка варочаецца з вядром вады*).

Лякдугна (*п'е*). Ох, добра!.. Ах, Божа мой! Зашто гэтулькі мук?.. Охо-хо!

Галубоўскі. Трэба гарэлку кіслым закусываць, тады лягчэй...

Лякдугна. Ох, Галубоўскі, ніякая кісьляціна не паможа, калі душа ўжо скісла, як агурок... Але нічога!... Заўтра пайду ў прачкарню, вазьму сваю чыстую сарочку, пасья пайду ў ванну, акуратна вымыюся і пачну працаваць... Буду пісаць... Ах, гэтулькі ў галаве вабных вобразоў, гэтулькі думак, а ўсё прападае дарма, прападае талент, прападае жыцьцё... Але заўтра я адраджуся, заўтра пачынаецца мой рэнэсанс... Ну, а цяпер ужо пара спаць, годзі гэтай гутаркі!.. Трэба выспацца, каб заўтра не балела галава.

Галубоўскі. Але, паспаць ня дрэнна...

Лякдугна. Ну, дык кладзіся, Галубоўскі, а я палажу сваю галаву табе на бруха... (*гасіць свечку і кладуцца на падлозе*). Вось так... будзем спаць... Добрай ночы, Галубоўскі!

Галубоўскі. Дабранач, панок!

Паўза. Абодва час ад часу стоінуць, охаюць.

Лякдугна. Скажы мне, Галубоўскі, ці ты калі любіў?

Галубоўскі (*недачуўшы*). Чаго?

Лякдугна. Ці ты калі любіў дзяўчыну?

Галубоўскі. Кожнага дваццатага, як атрымоўваў пэнсыю...

Лякдугна (*перапыняючы яю*). Ах, не!...

Я не аб тое... Ці ты любіў гэтак, каб табе было любя пацалаваць яе ручку, каб шчасьцем для цябе было глядзець у яе вочы, радасьцю — спаўняць яе жаданьні... Ці ты тужыў, адзін дзень яе ня бачыўшы?...

Галубоўскі. Не. Гэтак ня было.

Лякдугна. Ну, а сваю жонку?... Як жаніўся, ці жонку сваю ты любіў?

Галубоўскі. Я сам ня ведаю...

Лякдугна. Як гэта «ня ведаю»? Дык нашто-ж ты жаніўся?

Галубоўскі. Ня ведаю, як гэта выйшла...

Я чыноўнікам быў, добрую службу меў, трыццаць рублёў браў, дык людзі прычапіліся: жаніся ды жаніся!.. Сасваталі... Пасьля, ад першых заповедзяў да самага шлюбу, паілі, каб, значыцца, не раздумаўся; пасля—п'янага павязьлі ў касьцёл і жанілі... З жонкай нядоўга жыў, бо пасля сам сьпіўся, са службы выгналі і жонка з хаты выгнала... «Ня трэба—кажа — мне гэткага п'янчугі, што нічога ня робіць, а толькі апошнія манаткі прапівае»...

Лякдугна. Але... Ня доўга, значыцца, ты цешыўся сваім «сямейным шчасьцем»... А вось у мяне жонкі ня было і мусіць

ужо ня будзе... Любіў калісь адну дзяўчыну... Была маладая, прыгожая, але хітрая, гадаўка... Я — студэнт, і няма ведама, ці калі кончу ўнівэрсытэт, а тут якраз падварнуўся гатовы ўжо інжынер. Стары, але багаты... Меўся нават сваю ўласную фабрыку будаваць... Ну, і кінула мяне... Звычайная гісторыя... Можна навет і добра, што гэтак сталася... і для яе, і для мяне... Але... але... так... (*пазёўвае*). Ну, будзем ужо спаць, Галубоўскі! Пара ўжо! Трэба выспацца, каб заўтра з новымі сіламі пачаць сваё адраджэньне.

Паўза.

Лякдугна. Галубоўскі!

Галубоўскі. Га?

Лякдугна. Ты яшчэ ня сьпіш?

Галубоўскі. Не.

Лякдугна. Страшэнна дрэнна...

Галубоўскі. Дык можа-б вы, панок, на стадох ляглі... Будзе выгадней.

Лякдугна. Не, ня ў гэтым справа... Пад сэрцам смокча... ух! пячэ ў сярэдзіне!..

Галубоўскі. І ў мяне грызе ў сярэдзіне... Гэта заўсёды так.

Лякдугна. І думы чорныя ў галаву лезуць... Ох, нашто я на сьвет радзіўся! ой, нашто я живу?!... о-ох!...

Паўза.

Лякдугна. Галубоўскі!

Галубоўскі. Га?

Лякдугна. Як думаеш: а каб так цяпер... чарачку? ці не памагло-б?

Галубоўскі (*ажывіўшыся*). Апахмяліцца, значыцца?

Лявдугна. Але.

Галубоўскі. Памагае.

Лявдугна. А як-бы тут дастаць? Ці не зачынена?

Галубоўскі. Я схаваў тое, што ад паноў засталося.

Лявдугна. Давай, браце! (*устае і запалівае свечку*).

Галубоўскі (*устае, дастае з-за буфэту нейкае рыззэ і выцявае адтуль бутэльку*).

Лявдугна. А закуску маеш?

Галубоўскі. Есьць кусок селядца.

Сядаюць каля стала, п'юць.

Лявдугна (*вытўшы чарку*). Фу, гадасьць!

Галубоўскі (*п'е*). Нічога... Гэта толькі першая чарка—як той казаў—калом, а другая — сакалом...

Гадзіннік на катэдральнай вежы вызванівае чатыры квадрансы, пасля пафу танамі ніжэй вызванівае трэцюю гадзіну начы.

Лявдугна (*лчыць удары звона*). Раз... два... тры... Трэцяя гадзіна... Вось кожны гэты стук гадзінніка прыбліжае часіну сьмерці. Стукнуў гадзіннік: дын!— і сьмерць бліжэй.. А нашто чалавек родзіцца? Каб памерці?—якое глупства! Кажуць, што чалавек зьяўляецца на сьвет, каб жыць, цяпець, нешта тварыць і дасканаліцца... Гм! Добра я выдасканаліўся! Вось — сяджу ў начы ў шынку і п'ю гарэлку з Галубоўскім! Даска-

нальнасьць, каб яе чорт узяў! Халера!
Тфу! *(Кідае сваю чарку на падлогу).*

Галубоўскі *(збіраючы кускі шкла ад разбітае чаркі).* Ня трэба так, паночку!
Нашто скандаліць? Гаспадыня разбудзіцца, будзе злавацца, крычаць...

Лякдугна. А ў мяне душа крычыць. Душа
крычыць: ратуйце, бо гіну-прападаю...
(ап'янеўшы). Эх, марна прападаю! Галубоўскі!
ты сьвіньня і я сьвіньня, ты п'яніца і я п'яніца...
Дай мне сваю ручку, Галубоўскі! Ну, дай мне сваю ручку...
Вось так... *(цалуе Галубоўскага руку).*

Галубоўскі *(бароніцца).* Што вы, панок!
Гэта-ж я вас павінен цалаваць, а ня вы мяне...
(хапае Лякдугну за руку і два разы цалуе яю руку).

Лякдугна. Не, гэтак несправядліва. Я цябе
пацалаваў толькі адзін раз, а ты мяне два разы...
Давай, я яшчэ раз пацалую...
(з пашанай цалуе Галубоўскага руку).
Вось так... А цяпер давай пацалуемся ў морду...
(цалуюцца). Ты няшчасны і я няшчасны,
абодва мы бяздольныя, эх!... Сядзем,
Галубоўскі, будзем піць і пяць...
*(абняўшыся сядуюць побач і пяцуюць п'янымі
ахрыпшымі галасамі: „І п'яніндзупня хцяла,
ня хцяла, ня хцяла“.)*

Маньна *(ўваходзіць).* Пане Лякдугна! Кіньце
пяць! Цяпер ноч, усе сьпяць ды й на вуліцы
чутно, прыйдзе паліцыя, зробіць пратакол...

Лякдугна *(хапае яе за руку, аблівае яе*

сьлязмі і цалуе). Маня! Ратуй мяне! я тону! дрыгва цягне мяне... І сябе ратуй! Уцякай ты з гэтае бруднае нары! уцякай на вёску! Там калосіцца жыта, там васількі цвітуць, там сенажаць сьмяецца ўсімі сваімі краскамі — уцякай адсюль, Манька, бо прападзеш так, як я прападаю... (*плача*).

Манька. Ціха, пан Лякдугна, як можна!... Сорам! Вы чалавек разумны, вучоны — і гэтак плачае!

Лякдугна (*перайшоўшы на іншы тон*). Праўда! Праўда, Маня! Далоў сьлёзы! Сьлёзы — гэта атрута, гэта яд, які разслабляе душу... Мы павінны сьмяяцца, весяліцца! Будзем паяць гімн жыцьця і шчасьця! Няхай гудзяць літаўры, няхай сыплюцца кветкі! Будзем кружыцца як віхор у шалёных скоках! (*хоца абняць Маньку, яна ўцякае*).

Манька. Пане Лякдугна! Кіньце!...

Лякдугна (*да Галубоўскага*). Галубоўскі! А ты чаму ня скачаш? Хадзі, паскачам з табой у чэсьць радасьці жыцьця! (*хапае Галубоўскага за плечы і абняўшыся пачынае з ім скакаць нешта дзікае, пасля абодва падаюць*).

Гаспадыня (*босая, неафранутая, у хустцы накінутай на плечы ўваходзіць на гэты шум*). А, Божа-ж ты мой! А што-ж тут робіцца? Галубоўскі! Што ты з глузду зьехаў, ці што? Ідзі спаць! (*да Лякдугны*): А вам, панок ня сорам? Разумны чалавек, а скача як дурны. А яшчэ студэнт!..

Лякдугна (*седзючы на падлозе*). Дрыгва цягне мяне... Ратуйце! Дрыгва цягне!
Гаспадыня. Ах, бяда з гэтымі п'яніцамі!

ЗАСЛОНА.

IV.

Рэч дзеецца пару месяцаў пасьяля. Дэкарацыя тая самая. Вечар. Лямпы запалены. **Гаспадыня** дрэмле, седзючы за буфэтам. **Манька** сядзіць і нешта сабе шые. **Лякдугна** і **Галубоўскі** сядзяць пры адным са столікаў і п'юць гарэлку.

Лякдугна (*п'яны*). Пі, **Галубоўскі**!

Галубоўскі (*ікае*). Нне... магу!

Лякдугна. Ты, **Галубоўскі**, мастак, ты—артыст! У цябе душа не такая, як у іншых людзей, у цябе душа як арфа **Эолева**. Лёганькі дзьмух ветра, кожнае дрыгненьне чалавечага сэрца адклікаюцца на струнах душы тваей, **Галубоўскі**! Ты, **Галубоўскі**, павінен пісаць, ты напішаш вялікую рэч! Увесь сьвет пахіліць галаву перад табой, **Галубоўскі**!... І чаму ты ня пішаш, **Галубоўскі**?

Галубоўскі. Я пісаў. У канцылярыі пісаў. Трыццаць рублёў браў. Піць пачаў. З канцылярыі выгналі... і жонка выгнала...

Лякдугна. Жонка? Што ёсьць жонка, **Галубоўскі**? Для гэтых людзей, як ты і я, няма жонкі, **Галубоўскі**! Ты, **Галубоўскі**, павінен ісьці праз жыцьцё, як праз усёяную краскамi сенажаць... Сарваў красчак — і далей... А жонка? — Адна ёсьць жонка для гэтых людзей, як ты і я,

Галубоўскі, — гэта мастацтва, творчасць —
вось твая жонка, Галубоўскі!

Галубоўскі. Была адна, і то прагнала...
з іншым зыйшла. Цяпер намаўляе хэў-
ру, каб мяне са сьвету згладзіць, каб
магла за другога замуж пайсьці... Але
я ня дамся!

Лякдугна. Ня дамся! — вось наш кліч! Але,
але! Ня даймося!... Усе крычаць, па-
казваюць пальцамі: вось п'яніца!... Ну,
дык што, што п'яніца? Якое вы маеце
права крычаць на мяне: п'яніца? Што
вы цьварозыя, а я адзін п'яны? А ве-
даеш ты, Галубоўскі, што значыць:
адзін?... Ібсэн добра сказаў: найдужэйшы
той, хто адзін... Вось як! Дык што,
што крычаць? Няхай крычаць! няхай
б'юць! хай душаць нават...

Галубоўскі. Даўно ўжо душыць... (*наказ-
ваючы на ірудзі*) тут душыць... Памі-
раць трэба...

Лякдугна. Паміраць? Хэ-хэ! паміраць! што
сьмерць! — глупства! Ты, Галубоўскі,
безсьмяротны, але ты пішы, Галубоўскі!
(*бярэ сваю чарку*). Пі, Галубоўскі!

Манька. Ці пан Лякдугна даўно бачыў Мі-
хася?

Лякдугна. Я бачыў, ты бачыў, ён бачыў,
мы бачылі, вы бачылі, яны бачылі, але
яна ня бачыла... Ха-ха-ха!

Манька. Я не жартую! Бачылі, ці не? І ці
гэта праўда, што ён хутка ўжо збіраецца
ехаць на ўнівэрсытэт?

Лякдугна. О, даўно ўжо пара яму ехаць,
але наш брат ня надта любіць сьпяшацца:

паспяшыш—людзей насмяшыш! А ці ж ён табе нічога й не сказаў, што ў канцы гэтага тыдня паедзе?

Манька (*спалохаўшыся*). У канцы тыдня?!

Лякдугна. Нічога не сказаў .. Гм... (*падыходзіць да яе*). А што? Сумненька будзе без Міхася? Іншыя пацешаць. (*Хоча яе абняць*).

Манька (*адыхаючы яю*). Што вы робіце? Кіньце!

Лякдугна. Чаму? Галубоўскі Міхасю нічога ня скажа, гаспадыня сьпіць...

Манька. Ну дык што? А я не хачу!

Лякдугна. Ня хочаш — як сабе хочаш!... Ты думаеш, што Міхась таксама табе верны?

Манька. Я ведаю...

Лякдугна. Нічога ты ня ведаеш, зязюлечка! (*ізноў хоча яе абняць*).

Манька. Што вы? пан Лякдугна!

Сьцяпан (*уваходзіць; за ім Міхалка і 2 інш. юсьці*). А, Лякдугна! Што я бачу! Фі! сорам! Табе хіба здавалася, што наша Манечка — гэта Муза Олімпійская... (*да гаспадыні*). Добры вечар, панічка!

Гаспадыня (*прачхнуўшыся*). Добры вечар!.. Добры вечар!...

Сьцяпан (*да ісьцей*). Хадзеце, хлопцы, у гэты пакой, там спакайней будзе. (*Ідуць у сарэдзіну, за ім Міхалка*).

Лякдугна (*затрымоўваючы Міхалку*). Ты, крыў Божа, не падумай, што я... Я так... толькі жартам, бо я крыху ўжо таго... (*жэст*). Я перапрашаю...

Міхалка. А ты гэта датычна Манькі?...

Ды-ж мне усё роўна!..

Лякдугна (*здзівіўшыся*). Усё роўна?

Міхалка. Але. Ну, пойдзем да іх! (*Ідуць у сярэдзину*).

Гаспадыня (*да Галубоўскага*). А я колькі разоў ужо казала Галубоўскаму, каб так не напіваўся! Ізноў п'яны! Прыйшлі госьці, а ён сядзіць, налізаўшыся як шавец!.. Э, годзі ўжо гэтага! Найму фартэп'ян, пасаджу якогась музыку, а Галубоўскага з гэтым гармонікам вон праганю!

Галубоўскі (*цалуючы яе ў фуку*). Панічка! не выганяйце! Дзе-ж я падзенуся? (*з п'янымі сьлязьмі ў юласе*). Жонка выгнала, пані выганяе,—хіба галаву ў пятлю... А гэта... як-жаш ня піць, калі такі добры пан, гарэлкі дае, ласкава гаворыць...

Гаспадыня. Ну, ідзі ў складзік, прасьпіся. (*Ідзе ў кухню*).

Галубоўскі. Не, я пайду зайграю! (*бярэ гармонік і выходзіць у сярэдзину*).

Міхалка (*уваходзіць з Манькай*). Ну, чаго хочаш?

Манька. Чаму-ж гэтак доўга ня прыходзіў? га?

Міхалка. Ці-ж доўга? Здаецца — не.

Манька. Не? Гэта-ж будзе каля двух тыдняў!

Міхалка (*няшчырым тонам*). Няўжо-ж будзе?.. Здаецца — не.

Манька. Калісь ты часьцей прыходзіў. Муціць часу ня меў?

Міхалка. Але, але. Ня меў.

Манька. Міхась! каточак! я маю да цябе прасьбу...

Міхалка. Ну?

Манька. Ня пі! Я ня люблю, як ты п'яны... Мы гэтак даўно ня бачыліся, — вось пасядзім, пагутарым, раскажаш мне, што ты рабіў, а яны хай сабе п'юць... Я цябе вельмі прашу... Добра?

Міхалка. Вось табе на! А чаго-ж я сюды прыйшоў?

Манька. Што?! Ты значыцца прыходзіш сюды для гэтай праклятай гарэлкі, а не дзеля мяне?

Міхалка. Ды й да цябе прыходжу, і выпіць з прыяцелямі прыходжу... Адно аднаму не перашкаджае.

Манька. Але... Для цябе твае прыяцелі ды гарэлка даражэйшыя за мяне? Каб іх!...
(плача)

Міхалка. Вось маеш!... Ізноў сьлёзы!... Ну, скажы сама: ці-ж ты не дурная? Ну, чаго ты плачаш? ці ёсьць прычына? Дзеля таго, што я прыйшоў выпіць, закусіць?... Каб я з іншымі дзяўчатамі задаваўся, — тады інакшая справа!..

Манька. Хто цябе ведае!.. Можа й гэта бывае, як я ня бачу... Ты-ж так даўно ня быў!

Міхалка. Пакуль ня бачыла, дык і не кажы! Можа гэта з часам будзе, а пакуль што — не.

Манька. З часам... гэта... будзе?... Вось як! Ты мне гэта гаворыш! Значыцца, ты мяне ня любіш! Значыць, ты ашукаў мяне!

Міхалка. Ах, кінь рабіць трагэдыю без па-

трэбы! Ведама, што няма нічога вечнага! (*ідзе ў сярэдня дзверы*).

Манька (*сядае і закрывае вочы, юласна пачынае плакаць*).

Міхалка (*устрымаўшыся*). Вось і пачалося! І чаго я, дурны, прылез сюды?!

Манька. Але!... «Чаго прылез!»... «Чаго прылез!»... Раней приходзіў кожны дзень або й два разы ў дзень, а цяпер— «чаго прылез!»... Эх, праўду людзі казалі, перасьцерагалі: ня вер яму, ня вер!... Вось маю за гэта, што, не паслухалася добрай рады!

Міхалка (*іронічна*). Але! Трэба было слухацца апаша Грышкі, або сваей разуменькай сястрычкі, — тады-б добра было!

Манька. А ведама, што горай ня было-б!

Міхалка. Але... але...

Манька. А вось я нядаўна даведалася, што на гэтым тыдні ты ўжо выедзеш з Вільні... Чаму-ж ты мне аб гэтым нічога не казаў? Гэта праўда?

Міхалка. Але... Праўда. А я не казаў, бо яшчэ сам добра ня ведаў, калі паеду.

Манька. Ага! А я аб гэтым даведалася ад чужых людзей, а ты маўчаў... Ты хацеў уцячы ад мяне,—вось які ты! А ты-ж колькі разоў казаў, што не паедзеш!

Міхалка. Яшчэ чаго! Ты-б мо' хацела, каб я для цябе й універсітэту ня скончыў? Набяры-ж ты розуму! Ці ты ведаеш, што гаворыш?

Манька. Ты-ж казаў, што шлюб возьмем і паедзем разам.

Міхалка. Ізноў сваё: шлюб ды шлюб! Для

цябе самае важнае — гэта шлюб. Хай усё прападзе, каб толькі быў шлюб!...

Манька. На што-ж ты сам казаў?

Міхалка. Э, пасьпеем з гэтым шлюбам!...

Але скажы, калі ласка, які гэта мае сэнс? Ты-ж сама ня раз казала, што я блгі чалавек, што я змарнаваў табе жыцьцё, што ты была-б шчаслівейшай, каб не спаткалася са мной... Дык вось: на якое ліха гэты шлюб?

Манька (*сумна*). Інакш ты калісь гаварыў са мной, інакш. Што-ж, няма дзіва: надаела я ўжо табе і йдзеш шукаць іншай. Што-ж, шукай! шукай! я за табой не паганюся... Ідзі! шукай! (*пачынае плакаць*)

Міхалка. О! Ізноў сьлёзы!... З табой зусім нельга пагутарыць спакойна.

Сьцяпан (*за сцэнай*). Міхась! Хадзі сюды!

Міхалка (*крычыць у друи пакой*). Зараз! (*да Манькі*). І ты дзівішся, што я раней табе не сказаў, што паеду. Каб сказаў раней, дык і раней пачаліся-б гэтыя сцэны ды сьлёзы!... (*са злосьцю*). Ах, надаела мне усё гэта! (*падыходзіць да сярэдніх дзвярэй і кажа за сцэну*). Гэй, хлопцы! Я іду адсюль, а вы — як сабе хочаце... Што?... Іду! не хачу тутака заставацца.

Лявдугна (*ўваходзячы*). Што? Чаму?

Сьцяпан (*ўваходзячы*). А куды-ж ты думаеш ісьці?... (*пабачыўшы, што Манька плача*). А! чаго-ж Маня плача? (*Да Манькі*). Ну, ня трэба плакаць, бо дрэнна будзеце выглядаць: вочкі будуць чырвоненькія

і носік будзе чырвоненькі... (да хлопцоў).
Ну, калі ісьці, дык ісьці! Пойдзем!

Гаспадыня (*ўвайшла пры апошніх словах Сьцяпана*). Эх, гэтая Манька заўсёды папсуе інтэрас!

Сьцяпан. Але й Манечку бяром з сабой!...
Паня гаспадыня! добра?

Гаспадыня. А хай сабе йдзе!... Але чаму-ж бы вам тут не пасядзець? Усё ёсць, чаго захочаце...

Сьцяпан. Калі вось Міхалка ня хоча... (да *Міхалкі*). Міхась! га? можа застанемся тутака?

Міхалка. Як сабе хочаце.. Я — іду!

Сьцяпан. Ну, калі так, дык пойдзем! (да *Манькі*). Панна Маня! апранайцеся! Хутчэй!

Манька (*ціха да Міхалкі*). Ты хочаш, каб я з вамі йшла?

Міхалка. Яшчэ чаго! Нашто? Я ўдзякаю адсюль, а яна са мной пойдзе!... Вось добра!...

Манька. Ах, так... Ты ад мяне ўдзякаеш?...
Добра... (*сядае*).

Сьцяпан. Ну, пойдзем ужо, хутчэй! (да *Манькі*). Пойдзем!

Манька. Я не пайду!

Сьцяпан. Чаму?

Манька. Не хачу! Не пайду! Адчапецеся!

Сьцяпан (*сцьцінушы плячыма*). Ну, калі ня хочаце — ня трэба... Ну, марш, хлопцы! Да пабаченьня, панна Маня! Бывайце здаровы, пані гаспадыня! (*пяе*): *Allons enfants de la patrie...* (*пяючы ўсе выходзяць на вуліцу*).

Гаспадыня (да Манькі). І нашто ты хванабэрыі робіш? Яны-ж людзі ня простыя, а вучоныя, а ты простая дзяўчына — і хванабэрыі!... І сабе шкоду робіш і мне гасьцей выганяеш.. эх! (махнушы фужыкой, пайшла у кухню).

Манька (глядзіць усюлед пайшошым хлопцам і сумна ківае галавой). Пакінуў мяне! пакінуў!...

Галубоўскі (ўваходзіць з другою пакою і пабачыў, што нікога з гасьцей ужо няма). А мяне пакінулі!...

ЗАСЛОНА.

V.

Рэч дзеецца пару гадзін пазьней, уначы. Сцэна цёмная. Каля буфэту на падлозе сьпіць Галубоўскі. Паўза. Пасьля чутно стук у дзьверы і вокны.

Галубоўскі (будзіцца). Хто гэта? чаго? (стук трывае далей). Хто тамака так позна стукаецца? (устае і йдзе да дзвярэй). Хто там?

Сьцяпан (за сцэнай). Адчыняй, адчыняй, стары! Гэта мы.

Галубоўскі. Паночки! ужо позна... Ужо ўсе сьпяць: памя гаспадыня сьпіць і Маня сьпіць...

Сьцяпан. Адчыняй! Мы разбудзім.

Галубоўскі. Калі я сам ня ведаю... Каб гаспадыня не злавалася!...

Сьцяпан. Ня будзе злавацца. Адчыняй!

Галубоўскі. Зараз, я толькі запалю лямпу.. (запалівае лямпу, на сцэне робіцца сьветла).

Манька (*пачуўшы юман, уваходзіць босая, акрыўшыся хусткай*). Хтэ тамака?

Галубоўскі. А гэта тая самая кумпанія... студэнты. (*Адчыняе дзверы, уваходзяць: Сьцяпан, Міхалка і 2 госьці, якія падтрымоваюць ушчэнт п'янога Лякдугну*).

Лякдугна (*пя-бармоча: „Вып'ем за радасць, вып'ем за шчасьце...“*)

Сьцяпан. Выбачайце, панна Маня, што мы вас разбудзілі сярод начы, але ўжо нікуды нельга дастукацца, бо ўсюды зачынены, а сягонья захацелася нам яшчэ крыху выпіць... Сягонья разьвітаньне з прыцелям... Міхалка раптам, ні з таго—ні з сяго, замест ехаць у суботу—паедзе заўтра раніцай.

Манька. Ах, так?

Сьцяпан. Дык вось трэба выпіць, праўда?

Манька (*іронічна*). О, трэба!

Сьцяпан. Ну, дык шкода часу... Хадзеце, хлопцы, сядайце! (*усе, апрача Манькі і Міхалкі выходзяць у друи пакой*).

Манька (*стаць каля буфэту і глядзіць на Міхалку*).

Міхалка (*ходзячы па сцэне*). Маня! Я хачу з табой пагутарыць. Даўно я ўжо хацеў, але вось ня мог... А трэба... Цяпер дзеля таго галоўным чынам і прышоў сюды, каб адразу сказаць усё... Толькі калі ласка спакойна, бяз сьлёзаў...

Манька (*глядзіць на яю шырока расплюшчанымі вачыма, баючыся гэтых яюных слоў*). Бачыш, Маня, пара месяцаў назад мы спазналіся, палюбіліся, добра

нам было... Але як-жа далей будзе?
Усё мае свой канец.

Манька (*нясьмела*). Ты-ж казаў, што жаніцца будзеш...

Міхалка. Жаніцца? Гм! жаніцца! Лёгка сказаць... Але ці ў гэтым шчасьце? Ну, калі пажэнімся, думаеш, будзем шчаслівымі? О, ніколі! Ты мяне не разумееш, я цябе таксама не магу зразумець, бо мы з табой быццам з розных канцоў сьвету. Людзі тады жывуць з сабой шчасліва, калі разумеюць адно аднаго. А гэта трудна... Бо душа людзкая гэта... гэта не бутэлька гладкая, як гэта (*бяра са стала бутэльку*), а там шмат ёсьць розных загібаў, куточкаў, перэгародкаў, якія усе треба пазнаць, жывучы з чалавекам... Дык вось, Маня, нам треба разстацца. Але, але... треба!

Манька (*маўчыць і глядзіць на яю*).

Міхалка (*падыходзіць да яе*). Ну, чаго-ж ты маўчыш? Ня гневайся на мяне, мая ты сумненькая, але нічога не парадзіш — треба; іншай рады няма. Як сама аб гэтым добра падумаеш, дык згодзішся са мной... Ну, толькі не рабі трагедыі... (*гладзіць яе па валасох*).

Манька (*хапаючы яю за фуку*). Міхась! Ня кідай!.. Я буду для цябе паслухмянай, я табе ні ў чым перашкаджаць ня буду... рабі, што хочаш, толькі ня кідай!.. Залаценькі мой, ня кідай мяне! Што я без цябе рабіць буду?!.. як жыць буду?!.. Ня кідай!

Міхалка. Эх, дзетанька! Ня маеш ты ро-

зуму! Раней ці пазьней гэта павінна стацца... Няхай ужо лепш усё адразу скончыцца, — лягчэй на сэрцы будзе. Ты яшчэ маладая, вельмі маладая, ты яшчэ палюбіш, будзеш шчасьліва...

Манька. О, не, Міхась! о, не! Нікагусенькі ніколі ўжо не палюблю!.. Ты мой адзіны, Міхась! Ня кідай! Ня трэба шлюбу, нічога ня трэба, толькі ня кідай!.. *(са сьлязмі закідвае яму рукі на шыю і пачынае плакаць на яго ірудзёх)*.

Міхалка. Ну, ціха, дзетанька! Ну супакойся...

Манька *(пасля паўзы падымае галаву і глядзіць яму ў вочы)*. Міхась! скажы ты мне праўду: ці ты калісь узапраўды мяне любіў? ці ты праўду казаў? Скажы!

Міхалка. Але... Ведама... Любіў... Я й цяпер цябе люблю...

Манька. А ці калісь, раней, з самага пачатку ты думаў аб тым, што нам трэба будзе разстацца?

Міхалка. Гм... Тады мне ўсё здавалася інакш, цяпер — гляджу на гэта цьвяроза.

Манька *(іншым тонам)*. Брэшаш, Міхалка!.. Я цяпер шмат уцяміла таго, чаго раней не магла зразумець. Быццам мне вочы расплюшчыліся. Я цяпер ведаю, чаму ты заўсёды хаваўся, як быў са мной; я ведаю, чаму ты не хацеў хадзіць са мной па вуліцы; я ведаю, чаму твае прыяцелі ўсьмяхаліся, як нас разам бачылі, — ты мяне стыдаўся, я ведаю...

Міхалка *(хопа нешта сказаць)*.

Манька. Але! Не прэч! Ты стыдаўся! Стыдаўся

ты мяне, бо я простая дзяўчына з вёскі; бо я не патраплю гэтак разумна гаварыць, як нейкія паненкі - выкрутаскі; ты стыдаўся, бо я кэльнірка, а калі стыдаўся, значыцца ня любіў мяне!.. А я, дурная, я верыла яму! (*хапаецца фукамі за галаву*). О. нашто я верыла яму?!

Міхалка. Чакай... супакойся...

Манька. Але! «Супакойся!»... Хочаш мяне супакойць? Разбіў маё сэрца нягоднік, а цяпер: супакойся! А ці ты ведаеш, што мо' ніводная з тваіх разуменькіх, «інталігентных» паненак ня будзе цябе любіць так, як я любіла! Я табе аддала усё сэрца, усю душу, усе думкі свае! Я падавала гасьцям піва, а думала аб табе, я клалася спаць, я ўставала — і думала толькі аб табе, ды аб табе! Калі ты доўга ня прыходзіў, я мейсца сабе не знаходзіла, я думала, ці не здарылася нешта з табой... А ты вось які!

Міхалка. Супакойся... Яшчэ ня раз спаткаемся... Я прыеду... Гэта-ж не на заўсёды...

Манька. Але! «Не на заўсёды!» Ты хочаш мяне супакойць... Не! Дарма! Я ўжо ведаю ўсю праўду і цяпер ужо мяне не ашукаеш... О, я цяпер усё ведаю, усё разумею!.. Але, праўду ты казаў: няхай ужо ўсё адразу скончыцца, лягчэй на сэрцы будзе... Ах, і за што я цябе гэтак любіла?! О, як я цяпер ненавіджу цябе! О, чаму Грышка тады вось тут, замест у руку, ня ўсадзіў табе нож у сэрца! Ня мучылася-б я цяпер гэтак!..

Міхалка (*злосна*). А! прыпомніўся табе цяпер твой Грышка—твой першы каханак!

Манька. Брэшаш! Ен маім каханкам ніколі ня быў Ты добра ведаеш, што ты быў першы і... і апошні... А калі-б нават і быў, дык што? Ен можа болей варты за цябе, ён пэўне не зрабіў-бы гэтак, як ты, бо ён запраўды любіў мяне.

Міхалка. Ты не раўнуй мяне з Грышкай!.. Ты!.. (*ірозна падыходзіць да яе*).

Манька. А ты што лепшага? Ах, ты паніч подлы! Плюю я на тваё панства і на цябе! Тфу!

Міхалка (*хапае яе за плечы; хацеў ударыць, але ўстрымаўся і толькі адыхае яе ад сябе*). Вон з маіх вачэй!..

Манька (*упаўшы на падлогу*) Ах, так!.. вось які ты!.. вось!.. (*падымаецца с падлоі і ідзе ў друі пакой, паглядаючы на Міхалку вачыма пакрыўджанай*).

Сьцяпан (*уваходзіць з друіага пакою з чаркай і бутэлькай; за ім Галубоўскі і госьці*). Чаму-ж ты, Міхалка ўцёк ад нас? Хадзі піць. Заўтра паедзеш, пакінеш нас, а ня хочаш выпіць з прыяцелямі на развітаньне! (*Дае яму чарку*). На, маеш, і вып'ем за тое, каб мы заўсёды да самай сьмерці былі душой молады, як цяпер, каб ніколі не адракліся сваіх ідэялаў і заўсёды паважалі ўсё гордае, сьмелае, шляхотнае... Гурра!

Госьці. Гурра!!

Гаспадыня (*ўваходзіць*). Ціха, паночки! Ня крычыце!.. Зачынена...

Міхалка (ня выпішы сваей чаркі, кідае яе на падлогу і сядзе на крэсьлі).

Усе. Што гэта?.. Чаго?.. Ты п'яны?

Сьцяпан (пасля кароткае паўзы). Ааа... Я ведаю, што гэта... (да Міхася). Што? Кепска на душы? га? Сьмейся з гэтага, усё пройдзе як сон. (Да хлопцоў). Давайце яму новую чарку! (няе):

Эх, ня дожджык гэта льецца,
Льецца скрозь туман - імглу —
Гэта хлопец горка плача
І кляне долю сваю...

Усе (падхапляюць песьню і пляюць хорал).

Годзі, наш брацейка,
Дык ты ня дзеўчына!
Пі, пройдзе туга,
Пі, пройдзе туга!

У другім пакоі чуваць кароткі крык і стук нечага ўпаўшага на падлогу.

Усе. Што гэта?

Міхалка (сьцяміў, што гэта значыць. Ускочышы з месца, ня ведае, што рабіць).

Галубоўскі (кінуўшы гармонік, бяжыць у дру-гі пакой).

Усе (быццам адзервянеўшыя ілдзяць яму ўсьлед).

Галубоўскі (хутка варочаецца). Маня атруцілася!...

VI.

Гэты самы рэстаран, але ўжо мае іншы выгляд. На сьценах новыя абоі, сталы прыкрыты белымі настольнікамі, буфэт багата застаўлены закускамі.

У другім пакоі стаіць пяніно, на якім грае музыка, а другі — на іскрышцы.

У глыбі сядзіць скорчыўшыся і абняўшы рукамі свой гармонік **Галубоўскі**. Твар бледны, грудзі ўпалыя, вочы сьвечаца нездаровым бліскам. Ён час-ад-часу кашляе.

Пры адным са столікаў сядзяць **2 госьці** і п'юць піва. На іхнім століку стаяць чаркі з недапітай гарэлкай і закускамі.

Гаспадыня сядзіць за буфэтам.

Гаспадыня. Галубоўскі! Што-ж разсеўся, як які пан! Мог-бы памагчы ў кухні...

Няхай ідзе ў складзік і прынясе дроў...

Галубоўскі. Я зараз, панічка... (*выходзіць*).

Гаспадыня. Эх, чалавек! Ні чорту качарга, ні Богу сьвечка, ды й годзі...

І госьць. А што-ж дзеецца з вашай Манькай? Нешта даўно ўжо яе не відаць...

Гаспадыня (*махнуўшы рукою*). Ат, ідыётка! Задурыла сабе голаву нейкім студэнтам...

І госьць. Ну?

Гаспадыня. І атруцілася. Нарабіла толькі мне клопоту. Узялі яе ў бальніцу і там мабыць памёрла.

І госьць. Шкада. Прыгожая была дзяўчына...

Гаспадыня. Сама вінавата. Дурная была — ды й годзі!

І госьць. Бачу, музыку вы ў сябе завялі... Галубоўскі, значыцца, ужо ня грае?

Гаспадыня. Але, бо-ж самі падумаўце, паночкі, якая гэта была музыка на гэтай

гармоніцы! Ды яшчэ як замычыць казой, дык хоць ты вушы затыкай! У мяне - ж рэстаран, дзякаваць Богу, а не шынок або піўная. Ніякі ня прыйдзе прызваіты госьць, калі будзе тут раўсьці гэты ма-чыляпа са сваім гармонікам... А тры-маю яго з літасьці... Вось часам крыху каля кухні паможа: дроў насячэ, вады прынясе...

I госьць (*да другога*). Бачыш, колькі тут зьменаў праз той час, як нас ня было: грае музыка, рэстаран абноўлены, Манька атруцілася...

II госьць. А Лякдугна, я чуў, павесіўся.

I госьць. Няўжо-ж? Змарнаваўся хлапец — шкода!

Гаспадыня. У апошні час піў бяз меры.

I госьць. Дрыгва ўцягнула яго.

Галубоўскі (*ўваходзіць, сядзе ў кутку, кашляе*).

Гаспадыня. Дроў прынёс?

Галубоўскі. Прынёс, панічка!

Гаспадыня (*выходзіць*).

II госьць. А раней мне больш тут падаба-лася. Гэты бруд, смурод, гніль, гэты Га-лубоўскі з гармонікам — гэта мела свой стыль. Цяпер стыль утрачаны.

I госьць. Надта ўжо было брудна, цяпер ляпей.

II госьць. Э, не!... Хадзі, Галубоўскі! Запяі нам, браток, як калісь: «I пянён-дзуф ня хцяла, ня хцяла»...

Галубоўскі. Нельга... Гаспадыня не пазваляе.

II госьць. Глупства! Пяі! Хадзі сюды, дам чарку гарэлкі.

Галубоўскі (*падыходзіць*). Вось, калі ласка панская, дык крыху перцу, зябіць крыху, можа паляпшэе.

I госьць. Маеш перцу. (*Дае яму перац*).

Галубоўскі (*сыпле ў чарку з гарэлкай, мешае вілкай і вытывае*). На здароўе панам!

Госьці. Будзь здароў!

II госьць. А цяпер цяі!

Галубоўскі. Калі баюся... Ну, зараз я возьму гармонік... (*бярэ гармонік, сядзе побач гасьцей і пачынае пляць ахрыплым траскучым іоласам*); I пянёндуф ня хцяла...

Госьці (*падпяваюць*).

У гэты час уваходзіць прыкрыўшыся хусткай **Манька**. Яе ня бачаць. Яна з цікавасьцю аглядае знаёмае памешканьне, ідзе ў другі пакой і ня сьмела загрымоўваецца на парозе. Яе пабачыў **кэльнэр** і з дзівам глядзіць на яе.

Гаспадыня (*уваходзіць*). Галубоўскі, а Галубоўскі! А гэта-ж што! Ізноў п'янічуга пачаў раўсьці. Колькі разоў я табе казалі, каб гэтага больш ня было! Хочаш мусі, каб я цябе вон выгнала!

Галубоўскі. Панічка, калі госьці...

Гаспадыня. Што — госьці? Мой хлеб ясі — мяне слухайся, а не гасьцей. А вам, паночкі, ня сорам? Замест ціха, спакойна пасядзецц, паслухаць харошай музыкі, яны пачалі тут раўсьці разам з Галубоўскім. Не патрэбны мне гэтка госьці, што вып'юць на капейку, а шуму нарабляць за рубель.

II госьць. Калі ласка, пані, можа можна цішэй крыху.

Гаспадыня. Што цішэй? чаму цішэй? Я тут гаспадыня і не пазволю тут рабіць бра-
вэрыі. Калі не падабаецца, дык можаце
сабе ісьці, плакаць ня буду.

II госьць (устае). Пойдзем адсюль.

I госьць. А я табе казаў: на якое ліха сю-
ды ісьці? Захацелася табе старых настро-
яў — вось і маеш настрой. (*Звоняць
шклянкай, кідаюць на стол ірошы
і выходзяць*).

Кэльніэр (збірае ірошы).

Гаспадыня (пабачыўшы Маньку). А гэта-ж
хто? Фаб'ян! хто гэта? чаго яна?..
(*пазнаўшы*). А! гэта-ж Манька! А ты-ж
адкуль? Жыва?

Манька. Я ўжо выпісалася з бальніцы. Ня
маю куды падзецца... Прыйшла да вас,
панічка!

Гаспадыня. Не, каток! У мяне цяпер ужо
ня тое! Думаеш, што ў мяне ізноў бу-
дзеш разводзіць свае любоўныя шуры-
муры? Не! у мяне цяпер кэльніэр слу-
жыць. Менш клопату, а больш парадку...
І да чаго-ж ты падобна! Страхацьцё.
Гасьцей напалохаеш, як я цябе вазьму на
службу. У мяне не багадзельня, каточак!

Манька (апусьціўшы галаву, ідзе да дзвярэй).

Гаспадыня. Ну, чакай! куды-ж ты цяпер
ідзеш? Куды-ж ты падзенешся?

Манька. Я сама ня ведаю... Сястра вые-
хала, нікагусенька у мяне няма.

Гаспадыня. Ах, бяды з табой! Што мне
з табой рабіць? Ну, ідзі ў кухню, бу-
дзеш памагаць мыць судзьдзё...

Манька (ідзе у кухню, пацалаваўшы гаспадыню у руку). Дзякую...

Гаспадыня. Ну, ідзі, ідзі! Ах, бяда з вамі і годзі! (Да Галубоўскага). А з табой я ужо больш ня буду царамоніцца! Надаеў ты ужо мне! Замест сядзець ціха і дзякаваць, што я пазволіла тут начаваць ды даю яшчэ міску стравы, напіваецца як шавец і пачынае тут раўсьці... (Ідзі з маіх вачэй, не магу глядзець на цябе, фу! гадасьць ты гэтая! Фу! (выходзіць)).

Галубоўскі. На мароз, на вуліцу... як сабаку. Божа мой! за што усё гэта, за што?!.. (апускаецца бяз сіл на крэсла; уваходзіць Тадорка).

Тадорка. Ну, давай гармонік! Вось маеш рубель, так як умовіліся! (Дае грошы).

Галубоўскі. Гармонік ня дам. Пасья сьмерці, як памру, тады возьмеш.

Тадорка. Як «ня дам?» семдзесят капеек я ужо табе даў, яшчэ належыцца рубель, — вось маеш!

Галубоўскі. Гармонік ня дам... пасья сьмерці...

Тадорка. Ну, гдзе я цябе буду шукаць пасья сьмерці! Усё роўна хутка памрэш! Вось бяры грошы і давай!

Галубоўскі. Ня трэба грошы, а гармонік ня дам.

Тадорка. Ах, ты, круцель гэтакі! Дык аддавай мне назад задатак: семдзесят пяць капеек.

Галубоўскі. Грошы ня маю, а гармонік пасьля сьмерці...

Тадорка. А! я ведаю, хітры гад ты гэтакі! Узяў ты у мяне задатак і хочаш прадаць каму іншаму! Давай гармонік!... (*тузаюцца*).

Галубоўскі. Ня дам! Ня дам!

Гаспадыня і Кэльніэр (*на гэты шум убегаюць; Кэльніэр выкідае Тадорку за дзьверы*).

Гаспадыня. Што гэта? Вось ізноў бяда! Божа мой, ізноў Галубоўскі скандаліць! Зьвязаўся біцца з Тадоркай! Ну, але даўжэй гэта цярпець ня буду! Вон! заразжа вон! Разам са сваім гармонікам!

Кэльніэр (*вытхае Галубоўскага за дзьверы*).

Гаспадыня (*да Кэльніэра*). А ты, Фаб'ян, ня бачыш, што тут робіцца? Я толькі на момант выйшла у кухню і заразжа авантура!

Кэльніэр. Я, панічка, абслужываў гасьцей, я ня бачыў. Не магу-ж на ўсе бакі развацца!

Гаспадыня. Эх, усе вы добрыя! Нічога нельга спусьціць з вачэй!.. А гдзе падзелася паўбутэлькі лікёру, што засталася з вялікага століка?

Кэльніэр. Пані забылася! Госьць заплаціў за цэлую бутэльку і ўсё выпіў.

Гаспадыня. Эй, эй, Фаб'ян! Я ведаю, які гэта госьць выпіў! (*выходзіць*).

Кэльніэр (*адзін*). А гадзіна баба! Усё бачыць шэльма, каб яна скісла! (*выходзіць*).

Галубоўскі (*уваходзіць з гармонікам, тры-
вожна аглядаецца і сядзе*). Мароз!..
Куды падзенуся? Няма навет дзе пера-
начаваць... А гэты прыстаў, каб аддаць
гармонік. Ня дам гармонік! Пасля сьмер-
ці — няхай! Скажу, каб аддалі, а рубель
на імшу! Божа мой! Грахі, ох, грахі!
П'яніцай быў, да сповядзі не хадзіў, о!
Божа мой! Айчэ наш, ктурысь ест, свенць-
ся імя твоя, бонць воля твоя...

Манька (*уваходзіць*). Што з вамі, пане Га-
лубоўскі? Вы хворы?

Галубоўскі. Не, нічога — толькі ў горле ду-
шыць, трасе, мусі праяб... (*кашляе*).

Манька. Я вас абкрыю (*акрывае яю сваёй
падранай хусткай*).

Галубоўскі. Якая вы, панна Маня, якая вы...
(*хапае яе за руку і хоча пацалаваць*).

Манька. Не, ня трэба, не!.. Што гэта? Вы
плачаце пане Галубоўскі?

Галубоўскі. Не, (*праз сьлёзы*) не... я...
гэта так толькі...

Манька. Ня плачце, пане Галубоўскі! Вось
я калісь таксама плакала... Цяпер, як
усе сьлёзы выплакала, пабачыла, што
й запраўды дурная была.

Галубоўскі. Я быў сягоньня... у жонкі...
Нічога не хацеў, прасіў толькі, каб толь-
кі пазволіла начаваць у кухні ля печкі,
я-бы за тое ваду насіў, дроў-бы насек,
а яна да мяне: «вон, стары п'яніца!»
а каханак яе выскачыў і з ганку скінуў...
Цяпер гаспадыня выгнала... Куды я па-
дзенуся? Ох, каб хутчэй сьмерць прыйшла!

Манька. Сьмерць ніколі не прыходзе тады, калі яе клічаш...

Галубоўскі. Да мяне ужо ідзе... я ведаю... ужо нядоўга... Як я памру, вы, Маня, гармонік аддайце шаўцу Тадору, што напроціў, — ён вам дасьць рубель. Любіць хлопец граць на гармоніку, а ў яго ўжо стары, нічога ня варты, басы хрыпяць... Дык аддайце Тадору, а рубель дайце на імшу...

Манька. Што вам баліць, пане Галубоўскі? Можа вам памагчы — вы зусім, як бачу, хворы...

Галубоўскі. Нічога не баліць... Нічога не баліць... Толькі слаба, і душыць, і трасе і сена гэтае душыць... Ох, зьнімеце гэтае сена...

Манька. Якое сена? Тут няма ніякага сена! Не раскрывайцеся, калі вам сьцюдзена. Вось так адкрыйцеся...

Галубоўскі (*няпрытомна*). Сена душыць — у вачох сена... усюды сена... поўная хата сена... і скача, усё скача, сена скача.

Манька. Гэта вам так толькі здаецца... Сядзеце ціха!

Галубоўскі. Не магу, трэба ісьці — гаспадыня выгнала — будзе гневацца... (*хоча ўстаць*).

Манька. Дык сядзеце... Мала што гаспадыня казала, яна так толькі ў злосьці, пасья адпусьціцца...

Галубоўскі. Божа мой! мароз... а сена ў вочы лезе... Семдзсят капеек ужо ўзяў, дык гармонік трэба аддаць, бо скажа, што круцель...

Манька. Добра, добра, аддам... Але скажэце мне, я хацела спытацца... Ці... як мяне не было... Міхась... пан Міхал... вы ведаеце хто? — ня прыходзіў? нічога не пытаўся?

Галубоўскі. Не, куды яму прыходзіць! Ён пан, ён чысты, багаты, чаго яму да нас... Пан ідзе заўсёды сваей дарогай, а бедны сваей дарогай. Ох, Божа!.. Дарога! Зімовая дарога... Ох, сьцюдзена!

Манька (*абкрывае яю изноў*). Дык вы не раскрывайцеся, будзе цяплей.

Галубоўскі. Якая вы добрая, Маня!..

Манька. Не, я ня добрая, я злая. Я хачу помсты, ох, помсты! О подлы гад! Шмат абецаў, а кінуў, кінуў без літасьці, кінуў, не даведаўшыся навет, што са мной, ці я жыва. Пайшоў сваей дарогай! Хэ-хэ! О подлы, подлы паніч!

Галубоўскі (*зусім аслабеўшы валіцца на падлогу*).

Манька. О Божа мой! пане Галубоўскі! Што з вамі?!

Галубоўскі (*непрытомна*). Ох... сена... душыць... ко-о-лець...

Манька. Што з ім? (*кліча*). Пані гаспадыня! Пані гаспадыня! хутчэй сюды.

Убегаюць: Гаспадыня і Кэльнэр. Іншыя госьці з цікавасьцю глядзяць з другога пакою. Музыка за сцэнай спыняецца.

Гаспадыня. Што гэта? Памёр?! Вось яшчэ новая бяда!

Кэльнэр. Не, яшчэ дыхае.

Гаспадыня. Ня мог ён сабе паміраць у іншым месцы, а прылез сюды!.. О, бедная мая галованька!.. (да Кэльніэра). Фаб'ян! бягі хутчэй да тэлефону! пакліч скорую помач!

Манька (у часе гэтай суматохи трымае ў руках гармонік).

Тадорка (ўбягае). Што? ужо памёр? А гармонік? (да Манькі). Давай гармонік!

Манька. Ён казаў, што рубель на імшу...

Тадорка (вырываючы з яе рук гармонік). Я табе дам рубель!.. На сьвятое «ніколі» (выбігае).

З А С Л О Н А .

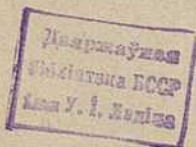
К А Н Е Ц .

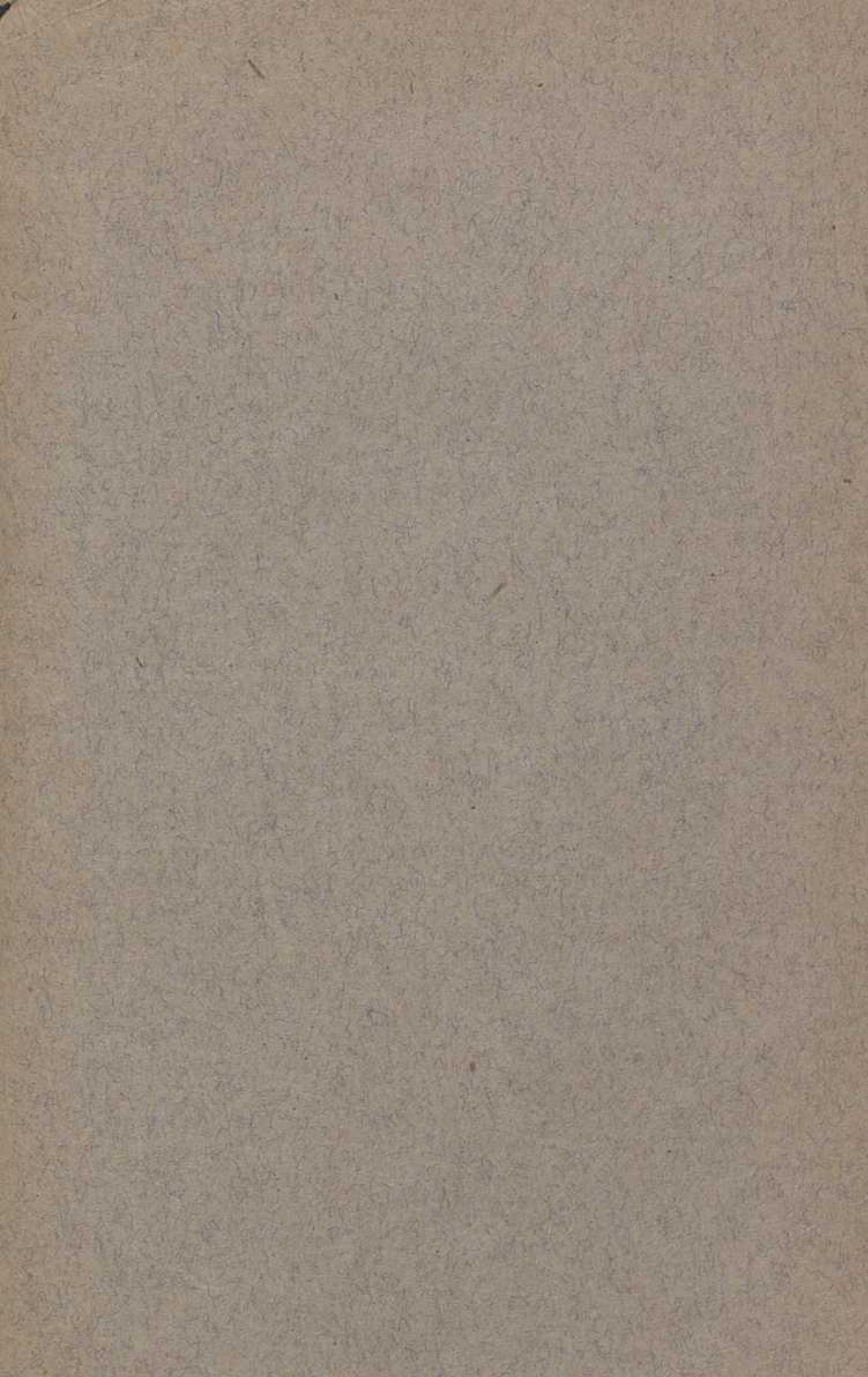
ГЭТАГА САМАГА АЎТОРА.

- Na Antokali. Pjesa u 3 akt. Wilnia. 1918.
Калісь. Драмат. абразок у 2 акт. Вільня. 1919.
(Другое выданьне).
Butrym Niamira. Uscenizawanaja lehienda u 2 akt.
z proloham. (Pawodle W. Łastouskaĭa). Wilnia.
1918.
Bazylišk. Kazka u 3 akt. Wilnia. 1918.
Чорт і Баба. Жарт у 1 акце. Зборнік сцэнічных
твораў. Сшыт. II. Менск. 1918.
Страхі жыцьця. Драма у 3 акт. Вільня. 1919.
Dziadźka Jakub. Dram. abraz u 2 akt. Wilnia. 1919.
На вёсцы. П'еса ў 2 акт. Вільня. 1919.
Цені. Драма ў 3 акт. Менск. 1919.
У лясным гушчары. Казка ў 1 акце. Зборнік тво-
раў для дзіцячага тэатру. Менск. 1920.
Заручыны Паўлінкі. П'еса ў 1 акце. Вільня. 1921.
Няскончаная драма. П'еса ў 4 акт. Вільня. 1922.
Птушка шчасьця. П'еса ў 3 акт. Вільня. 1922.
Шчасьлівы муж. Камэдыя ў 4 акт. Вільня. 1923.
Пан Міністар. Камэдыя ў 3 акт. Вільня. 1924.
Беларускі Тэатр. Гістарычны нарыс. Вільня. 1924.

239425

0-30

Бел. 2005

В0000004 168230